

Bakalářská práce

Neetické jednání v kauze Cambridge Analytica

Studijní program:

B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

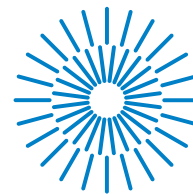
Autor práce:

Petra Doležalová

Vedoucí práce:

Mgr. Michal Trčka, Ph.D.
Katedra filosofie

Liberec 2023



Zadání bakalářské práce

Neetické jednání v kauze Cambridge Analytica

<i>Jméno a příjmení:</i>	Petra Doležalová
<i>Osobní číslo:</i>	P19000225
<i>Studijní program:</i>	B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra filosofie
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cambridge Analytica byla jedna z nejskandálnějších kauz v historii Facebooku. V této bakalářské práci se zaměřím na analýzu neetického jednání v této kauze. Práce přitom bude propojena s obecnou tematikou využití sociálních sítí ve volebních kampaních, etikou médií, antidiskriminačních práv a GDPR. V první části se práce zaměří na teoretickou reflexi dané tematiky. Ve druhé části bude proveden detailnější rozbor vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica. Studentka bude postupovat v souladu s metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce a postup bude pravidelně konzultovat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

elektronická

Jazyk práce:

Čeština

Seznam odborné literatury:

JABŁOŃSKI, Andrzej. Politický marketing: úvod do teorie a praxe. Brno: Barrister & Principal, 2006, 203 s. Studium. ISBN 80-7364-011-2. WYLIE, Christopher. Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World. Profile books, 2020, 288 s. ISBN 978-1-78816-500-6. REMIŠOVÁ, Anna. Etika médií. Bratislava: Kalligram, 2010, 310 s. ISBN 978-80-8101-376-8. LOBOTKA, Andrej. Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR. Praha: Wolters Kluwer, 2019, xiii, 179 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-581-1. TÁBORSKÝ, Jiří. V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům. Praha: Grada Publishing, 2020, 224 s. ISBN 978-80-271-2014-7.

Vedoucí práce:

Mgr. Michal Trčka, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání práce:

23. února 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

V této bakalářské práci bych ráda vyjádřila své poděkování vedoucímu práce, panu Mgr. Michalovi Trčkovi, Ph.D. za jeho trpělivost, ochotu, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl během psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat a vyjádřit vděčnost své matce, která mi poskytovala emocionální podporu během celého procesu psaní této práce.

Anotace

Cambridge Analytica byla jednou z nejskandálnějších kauz v historii Facebooku. V této bakalářské práci se zaměřuji na analýzu neetického jednání v této kauze. Práce přitom bude propojena s obecnou tematikou využití sociálních sítí ve volebních kampaních, etikou médií, antidiskriminačních práv a GDPR. V první části se práce zaměří na teoretickou reflexi dané tematiky. Ve druhé části bude proveden detailnější rozbor vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica.

Klíčová slova

Cambridge Analytica, manipulace, neetické jednání, propaganda, dezinformace

Annotation

Cambridge Analytica was one of the most scandalous cases in the history of Facebook. In this bachelor's thesis, I would like to focus on analysis of unethical behaviour in this case. At the same time, the thesis is connected with the general topic of use of social networks in election campaigns, media ethics, anti-discrimination rights and GDPR. In the first part, the work will focus on the theoretical reflection of the given topic. In the second part, a more detailed analysis of selected manifestations of unethical behaviour in the Cambridge Analytica case will be carried out.

Key words

Cambridge Analytica, manipulation, unethical behaviour, propaganda, disinformation

Obsah

Úvod.....	9
1. Cambridge Analytica – teoretická reflexe.....	11
1.1 Cambridge Analytica.....	11
1.2. Black Cube	12
1.3. Aggregate IQ	12
1.4. Emerdata Limited	13
1.5. The Whistleblowers.....	14
1.5.1 Christopher Wylie	15
1.5.2 Brittany Kaiser	15
1.5.3. Shahmir Sanni	16
1.5.4 Carole Cadwalladr.....	16
2. Kauzy Cambridge Analytica	17
2.1 Brexit.....	19
2.2 Americké volby – Donald Trump.....	20
3. Analýza vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica	22
3.1 Základní pojmy a teorie: manipulace, morálka a etika.....	22
3.2. Metodologické poznámky	26
3.3 Analýza vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica.....	27
3.3.1. Jonathan Goodluck vs. Muhammad Buhari	27
3.3.2. DO SO!.....	31
3.3.3. David Carroll – osobní data.....	33
3.3.4. Brexit a Trump	37
4. Ochrana soukromí na internetu	43
4.1 GDPR	43
4.2 Návrh o transparentnosti a cílení politické reklamy.....	43
4.3 Doporučení	45
4.4. Wylieho poslední kapitola.....	47
Závěr.....	51
Seznam použitých zdrojů.....	53

Úvod

Nacházíme se v době, kdy má prakticky skoro každý doma počítač či telefon, skrze které se můžeme spojit se světem sociálních sítí, a také vyhledávat nepřehledné množství informací. Mnoho lidí je vděčných za možnost navázat kontakt s člověkem, s nímž nemohou být v osobním styku, či pouze sledovat, co se právě děje kolem nich nebo ve světě a rovnou na to reagovat. Nemusíme si nalhávat, že internet některé věci značně zjednodušil a už si ani nedokážeme představit život bez tohoto pomocníka. Bohužel, ne vše má jen pozitivní stránky a je potřeba, aby se mluvilo také o negativech. Z tohoto důvodu jsem si vybrala firmu Cambridge Analytica, jako příklad právě těch záporných věcí, které přišly s příchodem internetu.

Podstatou této bakalářské práce není fakt, že zde existovala a fungovala nějaká firma, ale je potřeba ukázat, že naše internetové bubliny, ve kterých mnohokrát žijeme, nejsou až tak dobré, jak si můžeme myslet. A protože máme mezi sebou poměrně mnoho lidí, kteří se s internetem nenarodili, tak je důležité o kauzách Facebooku a Cambridge Analytica mluvit. Cambridge Analytica je totiž firma, která nás dokázala manipulovat ve prospěch lidí placících si za to vysokou částku.

Ovlivňování a propaganda zde byla a bude, ale tato firma povýšila pojem propaganda na jinou, vyšší úroveň. Svým jednáním dokázala zajistit informace od uživatelů Facebooku, a to nejen ty, jež mají na svých profilech, ale byla schopná se dostat i do soukromých zpráv, které jí také pomohly roztrždit dané osoby podle psychologického pohledu, a poté jim již stačilo jen dát daný algoritmus, aby je dostali tam, kam potřebovali. V tomto případě k volebním urnám, kde bylo zájmem zvolit přesně danou osobu či stranu.

Mnoho lidí si buď nedokáže představit anebo zcela neguje, že by se dali zmanipulovat. A to přitom na jejich facebookové stránce vidíte sdílenou jednu dezinformaci za druhou. A kvůli tomu je důležité o tomto tématu hovořit, protože čím více lidí bude znát tuto skutečnost, tím více můžeme bojovat proti těmto nekalým praktikám. Protože pokud se tyto praktiky již objevily, tak už nezmizí a mohou vzniknout poté další, nové a možná i horší.

Jak jsem již výše uvedla, v této bakalářské práci jsem se zaměřila na firmu Cambridge Analytica a její neetické jednání. Nejprve stručně popíši fakta o firmě. Jak působila, jaké byly její kauzy a jaké další firmy s ní spolupracovaly. Dále se pozastavím u termínu whistleblowers, kteří předali informace z dané firmy, a proto víme, jak Cambridge Analytica opravdu fungovala. Ve své metodologické části jsem se zaměřila na získání informací, zda je

Cambridge Analytica opravdu neetická. A protože existuje jen etický kodex pro public relations, čerpala jsem z jejich znění. Dále jsem podle našich českých zákonů srovnávala, do jaké míry byla jejich činnost nelegální pro demokratické státy, protože firma cílila především na ně. V neposlední řadě jsem se snažila zjistit, jak reagovaly příslušné jurisdikce, a jak byla firma potrestána. V závěru bakalářské práce jsem přidala informace, zda byly podniknuty nějaké kroky, jak tyto nekalé praktiky do budoucna zastavit, protože firma Cambridge Analytica přišla ve své době s něčím novým, co vytvořilo potřebu zákony poupravit či předělat, aby byly přizpůsobeny stávajícím a novým situacím. Přidala jsem také rady, jak bychom měli rozpoznat tyto manipulativní techniky a vše zakončuji osobou Christophera Wylieho, který ve své knize vytyčil kroky v rámci legislativy, aby se tyto situace nemohly znovu opakovat.

Touto bakalářskou prací jsem chtěla ukázat, že nám potenciálně hrozí možnost ztráty demokracie, proti čemuž je nutné se bránit a zintenzivnit osvětu jak ve školách, tak i celkově v celé populaci.

1. Cambridge Analytica – teoretická reflexe

1.1 Cambridge Analytica

Cambridge Analytica byla firma sídlící ve Velké Británii a nabízející konzultace na poli dat, datové analýzy a hlavně politiky. Původně nesla název SCL Group (Strategic Communication Laboratories), byla založena v roce 1990 britským obchodníkem Nigelem Oakesem¹ a poskytovala britskému ministerstvu obrany a armádám NATO odborné služby v oblasti informačních operací². Firma pomáhala v boji proti radikalizaci na sociálních sítích, v boji proti pašerákům a dělala protidrogové operace. Po příchodu pana Christophera Wylieho, který se podílel na začátcích Cambridge Analytica a následně se stal prvním whistleblowerem, se začala firma měnit, protože měl na starosti vývoj systému a firma začala mít jiné plány se svou existencí. Wylie dostal doporučení od Brenta Clikarda, PhD, aby se při studiu volebního chování hlouběji zabýval profilem osobnosti voliče, pomocí pětifaktorového modelu osobnosti (v němž je zahrnuta otevřenost, svědomitost, extraverze, přívětivost a neurocismus)³. Díky tomuto modelu zjistili, že se tímto způsobem dá snadno předpovídat chování voličů, a na tomto systému vznikla celá Cambridge Analytica.

Ze začátku se Cambridge Analytica (v tu dobu ještě SCL) zaměřila na africké státy. Vše doplňovali do systému ručně a podle Wylieho dostávali často z města papírové seznamy občanů, které ještě nebyly zdigitalizované. Bylo až nepředstavitelně jednoduché se dostat k seznamům občanů.

Jak je možné, že tato města byla schopná předat seznamy informací cizím lidem? Seznam voličů se podařilo získat na úrovni rozvojových zemí, ale Cambridge Analytica měla v plánu dostávat data i z vyspělých zemí. A tak díky spolupráci s řadou dodavatelů se SCL dokázalo napojit na telekomunikační síť v Trinidadu, zachytit IP adresu a sledovat daného člověka, co dělá na internetu v ten daný čas, kdy ho firma sleduje⁴. To vše se stalo se souhlasem trinidadské vlády, že mohou sledovat celé tamní obyvatelstvo pomocí těchto praktik. Pro zaměstnance SCL byl tento systém skvělým souborem dat pro vědecké bádání. Později jim psycholog Alexandr Kogan, který pracoval na univerzitě v Cambridgi, nabídl pomoc s tím, že budou spolupracovat na jeho aplikaci, která získá data jednoduše pomocí

¹ BASSANT, Mark a Anuška DELIĆ. UNC's 'Do So' drive uncovered. *Trinidad and Tobago Guardian* [online]. 23. 12. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://guardian.co.tt/news/uncs-do-so-drive-uncovered-6.2.1595070.30834ed1c4>

² WYLIE, Christopher. In: *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the world*. 1. London: Profile books, 2020, s. 5.

³ Tamtéž, s. 34.

⁴ Tamtéž, s. 53.

Facebooku. Tato aplikace se jmenovala This Is Your Digital Life a pokud si uživatel stáhl tuto aplikaci, tak dával možnost stáhnout a sdílet své informace, které měl na Facebooku, sdílel své soukromé zprávy z Facebooku a dokonce si aplikace stáhla informace jejich přátel⁵. Díky tomu firma získala mnoho informací o lidech z Facebooku a pomocí pětifaktorového modelu zvládli ovlivňovat voliče daného státu pomocí algoritmů, které cílili na danou osobu.

1.2. Black Cube

Jedná se o firmu, která mohla spolupracovat s Cambridge Analytica. Sídli v Londýně, Madridu a v Tel-Avivu a její začátky můžeme najít již v roce 2010. Na svých stránkách se prezentují jako vybraná skupina veteránů z izraelských elitních zpravodajských jednotek, která se specializuje na řešení na míru pro složité obchodní a soudní spory⁶. Parlament v Anglii ve své publikaci usoudil, že i Black Cube je možná firma, která mohla spolupracovat s firmou Cambridge Analytica. V kauzách v rámci Nigérie zjišťujeme, že Black Cube dodala hacknuté osobní informace v rámci pana Buhariho, o kterém se více rozepisují v kauzách níže.

V rámci spolupráce Cambridge Analytica a Black Cube si Alexander Nix dost protirečil. Nejdříve souhlasil, když se ho zeptali, zda pracoval s Black Cube, ale poté řekl, že se mýlil a že nikdy s firmou nespolečovali⁷. Pro Channel 4 ale řekl, že používají některé britské společnosti a některé izraelské společnosti⁸, tedy je možné, že Black Cube mohla hrát i větší roli v kauzách, než víme.

1.3. Aggregate IQ

Další firmou, která se s velkou pravděpodobností podílela na spolupráci s Cambridge Analytica je Aggregate IQ. Tuto firmu můžeme najít v Kanadě. Založili ji Jeff Silvester a Zack Massingham v roce 2013⁹. Firma má na svých stránkách napsáno, že poskytuje osvědčené technologie a strategie založené na datech, které pomohou přijímat včasná rozhodnutí oslovit nové publikum a nakonec dosáhnout daných cílů¹⁰. Podle těchto stránek,

⁵ HERN, Alex a Carole CADWALLADR. Revealed: Aleksandr Kogan collected Facebook users' direct messages. *The Guardian: News website of the year* [online]. 13. 4. 2018, 1 [cit. 2022-10-17]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/apr/13/revealed-aleksandr-kogan-collected-facebook-users-direct-messages>

⁶ *Black Cube* [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.blackcube.com/>

⁷ 6 SCL influence in foreign elections. *Parliament.uk* [online]. Britain, 29. 7. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcomeds/363/36309.htm>

⁸ tamtéž

⁹ BRAGA, Matthew. Everything you need to know about AggregateIQ, the Canadian tech company with ties to Brexit and Ted Cruz. *CBC* [online]. 28. 3. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.cbc.ca/news/science/aggregateiq-brexit-ted-cruz-aiq-scl-cambridge-analytica-1.4596292>

¹⁰ *AggregateIQ* [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://aggregateiq.com/>

kteřé jsou velmi stroh , se nebojí říct, že tato firma neskončila a pokračuje ve svých praktikách i nadále, i když víme, že tato firma je dceřinou firmou Cambridge Analytica. A také se na stránky nebojí napsat, že jsou ochotn  v rámci dat získat to, co dan  zadavatel  chtějí.

Sice se AggregateIQ distancovala od spolupřace s Facebookem, že neměla možnost nahlédnout do jejich dat. To měl AggregateIQ 21. března 2018 prohl sít na svých webových stránkách a hned 24. března 2018 tuto zprávu odstranila¹¹. Christopher Wylie řekl britskému parlamentu, že firma byla dceřinn , pou ivala stejn  algoritmy, jako Cambridge Analytica a jak víme z kauz, tak Cambridge Analytica předávala firmě AggregateIQ úkoly. V  se ale, že byly mezi nimi i smlouvy a prv n  smlouvu uzavřela AggregateIQ j i  v roce 2013 na politickou práci v Trinidadu a Tobagu¹². Je zde i velk  pravděpodobnost, že po skončení Cambridge Analytica mohla firma získat jejich databázi a pokračovat ve stejn m působení jako předtím.

1.4. Emerdata Limited

Emerdata Limited je firma, kter  nespoluřracovala jako jedinn  v době působení Cambridge Analytica. Emerdata byla založena krátce po za atku insolvence Cambridge Analytica v roce 2016. Po krachu firmy Cambridge Analytica, se zaměstnanci firmy přesunuli do několika malých firem, které se poté shlukly do firmy s názvem Emerdata Limited. Do této firmy se dostal i Alexander Nix, kter  z firmy dostal nemal  peníze a u soudu se na toto téma rozhodl nevyjadřovat. A najdeme zde i rodinu Marcerov ch, kter  Cambridge Analyticu ze za atku dotovala penězi a dokonce měla mít ve firmě vysok  postaven .

Dalším zvl stn m bodem je, že Emerdata začala hradit právní účty společnosti SCL a také zaplatila miliony za získání toho, co zbylo ze společnosti během likvidace, nehled  na to, že ve společnosti Cambridge Analytica m  89,5% pod lu¹³. Emerdata ale hl s , že  dn  data z firmy SCL nikdy nedostala a ani neviděla. Na druhou stranu podle profesora Davida

¹¹ BRAGA, Matthew. Everything you need to know about AggregateIQ, the Canadian tech company with ties to Brexit and Ted Cruz. *CBC* [online]. 28. 3. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.cbc.ca/news/science/aggregateiq-brexit-ted-cruz-aiq-scl-cambridge-analytica-1.4596292>

¹² Tamt i 

¹³ WITT, Jesse a Alex PASTERNAK. The strange afterlife of Cambridge Analytica and the mysterious fate of its data. *FastCompany* [online]. 26. 7. 2019 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/90381366/the-mysterious-afterlife-of-cambridge-analytica-and-its-trove-of-data>

Carrolla, který žaloval Cambridge Analytica kvůli vydání svých osobních dat, se Emerdata snažila tajně chránit zaniklou firmu před kontrolou a odpovědností¹⁴.

Při likvidaci firmy odmítli zaměstnanci Cambridge Analytica vydat pracovní notebooky a prý se některé i ztratily. Díky notebookům mohou zaměstnanci i nadále pracovat pod záštitou jiné firmy, ale stále stejně, jako pracovali v Cambridge Analytica. Také Emerdata odmítají mít jakoukoli spojitost s Cambridge Analytickou v rámci jejího působení, ale prezentují se jako jakási politická poradenská společnost.

1.5. The Whistleblowers

Whistlebloweri jsou osoby, které informovaly o nekalém chování firmy Cambridge Analytica. Pokud by nebylo whistleblowerů, tak bychom o této kauze nic nevěděli.

Do češtiny se tento pojem zatím nepřekládá. Můžeme ho označit jako oznamovatel/informátor, ale doslovně se v překladu jedná o“ pískání na píšťalku“. Jedná se o to, že osoba, která pracuje či již skončila v dané firmě, může nahlásit firmu za její protiprávní jednání. Evropská unie vytvořila zákon, který tento typ lidí ochraňuje. Znamená to, že člověk vystoupí proti tomu, co se děje, pro veřejné blaho. Takovýto člověk je chráněn zákonem, pokud:

- jde o trestný čin, například podvod
- je ohroženo něčí zdraví a bezpečnost
- je zde riziko nebo skutečné poškození životního prostředí
- se stal justiční omyl
- společnost porušuje zákon, například nemá správné pojištění
- jste přesvědčeni, že někdo zakrývá pochybení/špatné jednání ¹⁵

Své obavy může osoba vznést, pokud se to již stalo, anebo pokud se osoba domnívá, že se to stane v blízké budoucnosti.

¹⁴ tamtéž

¹⁵ Whistleblowing for employees. Gov.uk [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/whistleblowing>

1.5.1 Christopher Wylie

Christopher Wylie je hlavním aktérem, který vytvořil systém pro SCL jako analytik dat, který byl spoluzakladatelem Cambridge Analytica, a také se jako první ozval jako whistleblower k této kauze. Po ukončení volební kampaně Baracka Obamy, který vynesl novou volební taktiku, se začal Wylie zajímat o Obamovu kampaň, která byla inovativní v tom, že Barack Obama cílil na voliče přes e-mail vypadající, že je napsán pro tu danou osobu, které e-mail přišel.

Wylie před SCL pracoval pro několik politických stran, u nichž byl přesvědčen, že fungují zastarale a začala mu zde dozrávat myšlenka systému, který by mohl kampaň zmodernizovat. Jak sám ve své knize napsal, nejdříve nepřemýšlel, že by dělal něco špatného, protože to viděl jako lepší příležitost pro studenty vysoké školy, než že by se dělo něco špatného. Po čase se přestal zajímat o nekalé zakázky a začalo mu docházet, že to, co udělal, je špatné. Ve firmě poté skončil a odstěhoval se zpátky do Kanady, ze které pochází. To vše se stalo před začátkem volební kampaně prezidenta Trumpa.

Díky tomu, že měl Wylie přátele mezi poslanci, tak byl konfrontován se svými činy, protože ostatní na jeho práci hleděli negativně. Proto, když se mu ozvala paní Carole Cadwalladr z the Guardianu, která v tu dobu vyšetřovala kauzu Cambridge Analytica, všechno jí pověděl.

Cadwalladr mu navrhla, že by mohl vystoupit jako whistleblower a společně by mohli bojovat proti firmě Cambridge Analytica. Je pravda, že v tu dobu se Wylie rozhodoval, zda to má udělat, protože by šel proti velké a dosti bohaté síle, která by ho mohla stát klidně i život. Whistleblowerem se stal, Facebook ho smazal ze své aplikace, což přišlo i soudu zvláštní a nesmyslné, proč by Facebook měl zakazovat whistleblowerovi pobývat na své aplikaci.

Ochrana od státu probíhala tak, že se Wylie nemohl vidět se svými přáteli, změnil bydliště a dokonce měl i své místo v místnosti, kde musel schovávat všechny elektronické přístroje, aby nebyl dohledatelný.

1.5.2 Brittany Kaiser

Brittany Kaiser je žena, která překvapila v mnoha směrech. Ve firmě Cambridge Analytica byla ředitelkou obchodního rozvoje a spolupracovala na Brexitu a kampani pro Trumpa. Byla po Christopherovi Wiliem druhým whistleblowerem, který dodal soudu potřebné informace a složky ohledně dění při těchto kauzách.

Při natáčení dokumentárního filmu *The Great Hack*, se musela Kaiser i schovávat po světě, aby nevěděli, kde se objevuje. V tomto dokumentu i odhaluje, že začínala jako stážistka v Obamově kampani, kde v týmu vedla Obamův Facebook. Tam vymysleli způsob, jakým se na sociálních sítích komunikuje s voliči. Pak pár let pracovala s lidskými právy a mezinárodními vztahy nejdříve pro Amnesty International a nadále lobovala v OSN v Evropském parlamentu.

V roce 2014 získala práci v Cambridge Analytica. Hlavním důvodem bylo, že její otec měl operaci mozku a byl nejdůležitějším živitelem rodiny. A když přišli o střechu nad hlavou, tak Kaiser si, bohužel, vybrala Cambridge Analytica, kde musela poté již zůstat, protože ona se stala živitelem rodiny. Po skončení firmy se stala novým whistleblowerem a začala se zajímat o práva na data. Vytvořila kampaň „OwnYourData“ a snaží se dělat veřejného obhájce práv v rámci dat.

1.5.3. Shahmir Sanni

Tento whistleblower není, jako Kaiser a Wylie zaměřený na celou firmu Cambridge Analytica, ale je velmi důležitou osobou v rámci Brexitu se spojením s AggregateIQ. Je to člověk, který byl firmou Cambridge Analytica využit v rámci praní špinavých peněz v kauze Brexit, kde působil jako dobrovolník pro kampaň BeLeave. Při jeho svědectví se zjistilo, že v tu chvíli, když se převáděli peníze, které kampaň BeLeave nikdy neviděla, přešly na firmu AIQ na další reklamní služby. Byl díky tomu další osobou, která byla schopná potvrdit, že firma Cambridge Analytica spolupracovala s firmou AggregateIQ.

1.5.4 Carole Cadwalladr

Carole Cadwalladr je investigativní novinářka, kterou můžeme spojovat s The Guardianem a s deníkem Observer. Sice není whistleblowerem, ale je velmi důležitou postavou, která na nekalé praktiky upozorňovala a velmi dlouhou dobu se zajímala o Cambridge Analytica.

Dokonce pro její investigativní práci v rámci kauzy Cambridge Analytica byla nominována na Pulitzerovu cenu¹⁶. A i nadále se snaží varovat před hrozbami pro demokracii, které jsou díky Facebooku a Cambridge Analytica patrné. Nesmíme opomenout, že i sama si během vyšetřování prošla mnohým vyhrožováním ze strany Facebooku a Cambridge Analytica, a i přesto pokračovala ve vyšetřování. Seznámila se i s Christopherem Wylie, který jí vysvětlil vše, v čem neměla jasno.

¹⁶ Carole Cadwalladr. *Chartwell Speakers* [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.chartwellspeakers.com/speaker/carole-cadwalladr/>

2. Kauzy Cambridge Analytica

Cambridge Analytica se ze začátku věnovala státům, které patřily do rozvojových zemí. Tam si vylepšovala techniky na ovlivňování lidí a pomohla v Africe změnit několik voleb (například v Nigérii a Keni). Nejvíce šokující volby byly právě v projektu na nigerijské volby. Cambridge Analytica pracovala pro podporu pana Goodlucka Jonathana, který byl křesťan, a proti němu stál Muhammad Buhari, který byl muslim. Goodluck Jonathan si ale Cambridge Analyticu neobjednal, byla to skupina nigerijských bilionářů, kteří se obávali, že pokud Buhari vyhraje volby, vezme jim práva na těžbu ropy a nerostů a zničí tak jejich hlavní zdroj příjmů¹⁷.

Cambridge Analytica se ale nezaměřila na Goodlucka a jeho výhru, ale na to, jak co nejvíce zničit Buhariho. Podle Wilieho Cambridge Analytica vytvořila dvoustupňový přístup k ovlivňování občanů. Nejprve vyhledali informace, které by poškodili Buhariho, a poté vytvořili video, jehož cílem bylo vyděsit občany, aby pro něj nevolili¹⁸. Během této kampaně se Cambridge Analytica sešla s izraelskou firmou Black Cube¹⁹, která Cambridge Analytica poskytla hacknuté informace. Firma tak měla přístup do e-mailových účtů, databází a dokonce k lékařským dokumentům, kde zjistili, že Buhari má pravděpodobně rakovinu²⁰ - což se v tu dobu nevědělo.

Druhá část v ovlivňování voličů byly videa. Tato videa probíhala na všech známých sítích jako clickbaitová reklama. Jedná se o webové stránky nebo články, vytvořené pro účely online reklamy s využitím zajímavých nadpisů a přitažlivých titulních obrázků, jejichž cílem je motivovat uživatele kliknout na odkaz bez ohledu na to, zda ho obsah na stránce zaujme²¹. V rámci Nigérie se po kliknutí objevila prázdná stránka a uprostřed této stránky se objevilo video, které většinou trvalo krátce. Znova se tu cílilo na strach, kde hlas ve videu informoval, že po zvolení Buhariho bude stát nejistý, děsivý a plný práva šaría. Nejděsivější je pak samo video, kde jsou znázorněna drastická videa z opravdového mučení, kde například muž řeže mačetou hrdlo jinému muži či žena políva benzínem, která zbytek videa křičí bolestí.

¹⁷ WYLIE, Christopher. In: *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the world*. 1. London: Profile books, 2020, s. 149.

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ *How the Nigerian and Kenyan media handled Cambridge Analytica* [online]. The conversation, 2020 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-the-nigerian-and-kenyan-media-handled-cambridge-analytica-128473>

²⁰ Tamtéž

²¹ DITRICOVÁ, Martina. Etika v reklamě – Clickbaitové články, fake news weby a preberanie obsahov. *Asociácia digitálnych marketingových agentúr* [online]. 1. 6. 2022, 1 [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://adma.sk/etika-v-reklame-clickbaitove-clanky-fake-news-weby-a-preberanie-obsahov/>

V dokumentárním filmu *The Great Hack (Velký hack)* se zaměřili na dvě zajímavé kauzy, o kterých se tolik nemluví. Jedna kauza je spojená s již zmíněným Trinidadem, kde Cambridge Analytica vytvořila kampaň Do So! Která se snažila donutit mladé lidi nejit k volbám. Tak, jak říkal sám Alexander Nix, ředitel Cambridge Analytica, chtěli pomocí svých dat změnit chování lidí. Díky tomu, co o lidech věděli, tak vytvořili zábavnou kampaň, kde rozdíl ve volební účasti ve věku 18-35 let byl kolem 40% a to posunulo volby asi o 6% ve volební účasti²².

Druhou zajímavou kauzou byl americký docent na Parsons School of Design David Carroll, který požádal přes soud firmu Cambridge Analytica, aby mu vrátila zpět jeho osobní data. Jeho rozhodnutí dát firmu k soudu zde bylo kvůli tomu, že chtěl zajistit, aby jeho osobní údaje nebyly použity nezákonně či jinak znepokojivě. Cambridge Analytica popsala jeho tvrzení jako „nepodložená“ a dále uvedla, že: „Bohužel plýtvá ostatním lidem penězi s tímto nepodloženým právním jednáním“²³. Bohužel David Carroll nedostal data od Cambridge Analytica, a ta jen přiznala vinu, že mu je nedala. Sám David Carroll toto vidí jako velký problém, protože si lidé neuvědomují, jak moc tato data ovlivňují rozhodnutí člověka, a je potřeba proti tomu dál bojovat, abychom mohli mít zpátky svobodné volby.

Brexit a americké volby v roce 2016 byly spojeny s Cambridge Analytica a Rusy. Ohledně spojení Ruska a Cambridge Analytica by se dalo říct, že Rusové si našli Cambridge Analytica dříve než ona je. V knize od Christophera Willieho je popsáno, jak moc jeho a Alexandra Nixe překvapilo, když se o firmu a její fungování zajímalo právě Rusko, přesněji Lukoil. Když se ptali, proč zrovna chtějí vědět, co dělá Cambridge Analytica v Americe, tak jim jasně neodpověděli a bohužel i tak Alexander Nix řekl Rusům všechny důležité informace o fungování jejich firmy. K tomu ještě v roce 2014 Alexander Kogan, psycholog, který pracoval na projektu s Cambridge Analytica, pravidelně navštěvoval Petrohrad a Moskvu, kde

²² HILDER, Paul. 'They were planning on stealing the election': Explosive new tapes reveal Cambridge Analytica CEO's boasts of voter suppression, manipulation and bribery. *OpenDemocracy: free thinking for the world* [online]. 28. 1. 2019, 1 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z:

<https://www.opendemocracy.net/en/dark-money-investigations/they-were-planning-on-stealing-election-explosive-new-tapes-reveal-cambridg/>

²³ HELMORE, Edward. David Carroll, the US professor taking on Cambridge Analytica in the UK courts. *The Guardian* [online]. 20. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/20/david-carroll-cambridge-analytica-uk-courts-us-professor>

přednášel a pracoval na psychometrickém profilování uživatelů sociálních sítí, kde identifikovali lidi s poruchami a zkoumali jejich potenciál pro trollování na sociálních sítích²⁴.

2.1 Brexit

Již po výsledcích referenda v roce 2016 jsme mohli zaregistrovat, že je Velká Británie z části zmatená, co se to vlastně teď bude dít. Také jsme byli svědky dlouhého odstoupení a až 31. ledna 2020 se povedlo Británii odstoupit z Evropské unie. A teď ke konci roku 2022 můžeme sledovat články, kde Britové žádají nové referendum ohledně Evropské unie. Důvody? Samozřejmě ty ekonomické, ale vzniklo tu i menší prozření, co vlastně Brexit udělal. V přednášce pro TED talk, novinářka Carole Cadwalladr, která zkoumala mezi prvními ovlivňování Cambridge Analytica v rámci Brexitu, řekla, že jde o ohrožení demokracie. Protože když se po referendu rozhodla napsat článek, měla jet do města Ebbw Vale, kde byla vysoká míra hlasování pro odchod z EU. Toto město bylo těžební, zdevastované a díky dotacím z Evropské unie zde vytvořili například novou vysokou odbornou školu, nádherné sportovní centrum, silnice, železnice atp. Pro Carole Cadwalladr bylo šokující, když zastavila mladého občana vycházejícího z onoho sportovního centra a zeptala se, proč volil pro Brexit. On odpovídal jako ostatní, kterých se následně ptala. Zaznívali zde odpovědi, že EU nic pro Brity neudělala a jen vykořisťovala. Že nechtějí, aby jim někdo něco nařizoval a že chtějí správu svého státu vzít zpátky do svých rukou a že je nejvíce štve přistěhovalci a uprchlíci, které do Británie posílá právě Evropská unie. Carole Cadwalladr se rozhodla zjistit, zda má toto město problémy s uprchlíky, a přitom zjistila, že v tomto městě je nejmenší počet přistěhovalců z jiných zemí. Toto byla a je ukázka, jak Cambridge Analytica ovlivňovala osoby většinou skrze strach. Je známé, že rasismus byl jeden z hlavních bodů, které firma zkoumala. Ale ne každý měl tyto stejné informace. Jediné, co všechny spojovalo, byla firmou vyvolaná paranoia a rasismus.

Klíčovou roli v Brexitu hrála firma AggregateIQ, kterou potvrdil i manažer Vote Leave Dominic Cummings. Sice se odmítalo, že Cambridge Analytica měla něco společného s Vote Leave a dokonce mezi sebou nemají ani podepsanou smlouvu, ale firma AIQ, která sídlila v Kanadě, byla dceřinou společností Cambridge Analytica a měla na svých stránkách více než

²⁴ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 138 s.

rok citát právě od Cummingse, který zněl: „Bez nich bychom to nemohli zvládnout“²⁵. Ale i tato firma se dostala do úzkých, když zjistila, že získat výhodu oproti straně, která byla pro setrvání v EU, znamená potřebu více peněz. Zde se jí povedlo udělat nezákonný krok, kde už více peněz sice nemohli mít, ale pomohl jí v tom projekt BeLeave, který spravovali dva stážisti. Stážistům bylo řečeno, aby vytvořili samostatnou kampaň, otevřeli si bankovní účet a pořád byli ujišťováni, že všechno je v pořádku. Stážisti si tedy nebyli vědomi, že zrovna díky podepsání smluv od právníků se upsali k nelegálnímu zločinu, o kterém ani nevěděli, že ho dělají.

Tato nenávistná kampaň, kterou vedla AIQ na straně Vote Leave měla ještě jeden dopad, který možná ještě o to víc podpořil odchodu z EU. Odpoledne 16. června 2016 byla totiž zabita labouristická poslankyně Jo Coxová z kampaně Remain, která mířila do knihovny v městě Birstall v západním Yorkshiru²⁶. Tato matka od dvou dětí do knihovny chodila za svými voliči, kde s nimi diskutovala a snažila se jim pomoci při problémech. V ten den ale do knihovny nedošla, protože se na ní vrhl muž s puškou v ruce a před výstřelem ještě stihl říct Britain first! Toto dělám pro Británii²⁷. Tento incident se stal týden před referendem. O to bylo překvapivé, když se vedení obou stran rozhodlo pro třídní příměří, kdy pozastavili všechny své předvolební akce. AIQ ale stále dále posílala svou propagandistickou kampaň dál, protože věděla, že britská média toto nebudou schopna zjistit.

2.2 Americké volby – Donald Trump

Po výhře v referendu si Cambridge Analyticu objednal právě Donald Trump, který byl s představiteli hnutí VoteLeave v kontaktu a dokonce i jeho poradce Steve Bannon byl viceprezidentem Cambridge Analytica. Už jen Trumpův slogan „Make America Great Again“, evokuje podobnost s Anglií, protože ta, usilovala také o lepší Anglii. Myslím, že nikdo nečekal, že zrovna miliardář by se mohl stát prezidentem. Sám Willie do své knihy napsal, že v tu dobu již pro Cambridge Analytica nepracoval, ale jeho kanadští přátelé, kde v tu dobu pracoval, si z Trumpa utahovali, že ten vyhrát nemůže. Ale opak se stal pravdou.

Hlavní osobou zde byla Brittany Kaiser, kterou si Nix najal během toho, co Christopher Willie odcházel. Byla to ředitelka obchodního rozvoje pro Cambridge Analytica, která před

²⁵ CADWALLADR, Carole. AggregatIQ: the obscure Canadian tech firm and the Brexit data riddle. *The Guardian* [online]. 31. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/31/aggregat-iq-canadian-tech-brexit-data-riddle-cambridge-analytica>

²⁶ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 166 s.

²⁷ tamtéž

touto prací bojovala za lidská práva v Amnesty International. Právě Kaiserová byla další z whistleblowerů. Sama pak informovala o tom, že data od Facebooku stále mají i když to všichni negovali. Kaiserová byla již u referenda v Británii a pokračovala se svou prací právě u Trumpovy kampaně. Díky předešlým zkušenostem v Británii se vytvořily ještě lepší techniky na cílení uživatelů. Jednou z nejúčinnějších reklam byla podle Kaiserové kus reklamy na politickém zpravodajském webu Politico. Tam interaktivní grafika, která vypadala, jako kus žurnalistiky měla vyjmenovávat 10 nepohodlných pravd o Clintonově nadaci²⁸. Dále měla Cambridge Analytica voliče rozdělené na voliče pro Trumpa a voliče pro Clintonovou (ty někdy nazývali jako nepřesvědčitelní). Na voliče, kteří byli pro Clintonovou, mířily videoreklamy, které jim měly zabránit v hlasování. Především se cílilo na idealistické bílé liberály, mladé ženy a Afroameričany²⁹. Nejznámější byl obrázek pout s nápisem Lying Crooked Hilary (ulhaná nepoctivá Hilary), kdy ve slovu nepoctivá z těch dvou o udělali pouta.

Za konečnou výhru Trumpa stálo Rusko. Začátkem léta 2016 Guccifer 2.0 zveřejnil dokumenty, které byly ukradeny Demokratickému národnímu výboru a o týden později WikiLeaks zveřejnila tisíce ukradených e-mailů³⁰. Alexander Nix ihned reagoval a nabídl WikiLeaks pomoc v šíření hacknutého materiálu – hlavně s e-maily Hillary Clintonové. Guccifer 2.0, jak bylo zjištěno, byla ruská operace tajné zpravodajské služby GRU, která tuto věc neudělala poprvé.

²⁸ LEWIS, Paul a Paul HILDER. Leaked: Cambridge Analytica's blueprint for Trump victory. *The Guardian* [online]. 23. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/23/leaked-cambridge-analyticas-blueprint-for-trump-victory>

²⁹ PASTERNAK, Alex a Joel WINSTON. How Facebook Blew It. *Fast Company* [online]. 4. 1. 2018, 1 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40550423/how-facebook-blew-it>

³⁰ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 181 s.

3. Analýza vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica

V této druhé části se budu zabývat teoretickou částí. Nejdříve si vysvětlíme pár pojmů, které budou potřeba k analýze a pochopení celého textu. Dále se posuneme k metodologické části, která se bude zabývat neetickými projevy v kauze firmy Cambridge Analytica a na závěr bych chtěla přidat možné rady ke zlepšení ochrany před tímto chováním.

3.1 Základní pojmy a teorie: manipulace, morálka a etika

Nejen ve volbách, ale také i ve službách a reklamách na výrobky se snaží firmy spotřebitele ovlivnit na základě emocí, informací a manipulativních technik. Tyto techniky ale nejsou nové. Například v roce 1864 francouzský satirik Maurice Joly sepsal politický pamflet s názvem rozhovor v pekle mezi Machiavellim a Montesquieum³¹. Zde se jednalo o ďábelské spiknutí, které mířilo na Napoleona III. Po sepsání tohoto pamfletu byl Joly vsazen do vězení. Bohužel se text dostal do rukou Nacistů při druhé světové válce a zde si text přepsali podle své potřeby. Lidé, kteří se v pamfletu spikli, byli přepsáni na židy a jejich plánem bylo si podmanit svět. A po čase se tento pamflet dostal do rukou ruské Ochranky, která ochraňovala v tu dobu svého Cara a protože se jim antisemitismus hodil, tak text použili pro svůj prospěch. Ještě teď můžete tento text najít v knize s názvem Protokoly sionských mudrců.

Tomu všemu se říká propaganda. Pod „propagací“ si lze představit soubor rozhodnutí, jež se týkají způsobů, kterými je kupujícímu předána informace o vlastní nabídce a konkrétních přínosech pro konzumenta a zahrnuje různé druhy činností, mezi které je možné počítat například reklamu, přímý marketing (například adresná pošta, telemarketing, elektronický marketing), propagaci prodeje³².

Zajímavostí je, že slovo propaganda vymyslela církev a v tu dobu to ještě nemělo hanlivý význam jako nyní. Teď můžeme propagandu definovat jako záměrný pokus přimět lidi myslet a chovat se požadovaným způsobem³³ a pokud nechceme, aby naše jednání se vidělo negativně, tak místo propagandy mluvíme o reklamě či public relations, které můžeme vidat ve zkratce PR či jako vztahy s veřejností. Public relations je jakýsi obor, který se snaží danému subjektu zlepšit veřejné mínění konkrétní firmy či osoby. To vše vykonává tzv. PR specialista, který používá různé techniky, aby toho docílil. To můžeme říkat i o firmě Cambridge Analytica, která se snažila zacílit na veřejné mínění o daném člověku. Propaganda

³¹ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 23 s.

³² JABŁOŃSKI, Andrzej. *Politický marketing: úvod do teorie a praxe*. Brno: Barrister & Principal, 2006, 11 s. Studium.

³³ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 21

podle stejně pojmenované knihy od Edwarda Bernayse hlásá, že cílevědomá a rozumná manipulace s návyky a názory mas je důležitým prvkem demokratické společnosti³⁴. Tato citace je velmi známá mezi těmi, co něco propagují a často si ji můžeme vykládat jinak.

Málokdo již ví, že se propaganda dělí na tři skupiny. Bílá propaganda nám předává informace, kde známe zdroj propagandy a neanonymizuje svou totožnost. Když občané znají identitu osoby, která propagandu propaguje, znají cíle a názory dané osoby, tak může osoba hodnotit, vnímat jednostrannost těchto daných předkládaných informací. Opakem je černá propaganda, která v sobě skrývá dezinformace, které nemají jen oklamat občany, ale také je ovlivnit. Nelze zde vyhledat zdroj či osobu, která to vytvořila. Mezi bílou a černou propagandou se ještě objevuje šedá propaganda, která je kombinací obou výše zmíněných. Zdroj můžeme i nemusíme moct vyhledat a pravdivost těchto informací je vždy nejistá³⁵.

Postupem času se účinnost propagandy posouvala. Místo letáků se mohla používat rádia a televize, které dostaly informace k větší mase lidí. Nejzásadnější byl příchod internetu, který umožňuje psát komukoli cokoli a zadarmo. Ovlivňováním lidí si ale nepomůžete jen psaním, ale hlavně volbou správných slov. Díky nim můžeme dostat například nadvládu nad skupinou. Tím firma či osoba docílí, když lidi lehce vystraší a způsobí, že ta osoba, na kterou míříme, začne pochybovat o sobě samé – tomu se říká technika jazykové manipulace nebo technika asociací³⁶. Pokud chceme být například zvoleni, tak manipulativně budeme používat silná slova, jako silný, neústupný, neoblomný, rozhodný, pracovitý, atd. Z těchto slov vidíme jen pozitiva, která na nás míří emočně. A to nemusí být jen slovně. Příkladem byla videa pana Petra Pavla či dokonce prezidenta Putina. Na videích tyto lidé ukazují svou sílu tím, že nesou těžké předměty či zkrotí silné zvíře. Tím také mohou lidem ukázat, že mají sílu a svým jednáním se nám pomyslně zaryjí do paměti, a evokují schopného člověka.

Mimo jiné se při volbách rovnou míří i na druhého protikandidáta, kterého se snaží co nejvíc pošpinit. U protikandidátů se tedy bude používat opačná rétorika. Například nacisté naschvál používali u židů nálepku, že jsou to krysy. Z krysy má člověk většinou špatné emoce. Z voleb 2023 můžeme komentovat slova pana Andreje Babiše, který s válkou spojoval vojenského generála Petra Pavla, aby lid přesvědčil o tom, že voják je spojen s válkou.

³⁴ Tamtéž s. 26

³⁵ STRACHOTA, Karel. *3 podoby propagandy* [online]. In: . 1. Praha: Jeden svět na školách, 2016, s. 68 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/3_podoby_propagandy_prirucka.pdf

³⁶ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 46 s

Na to, jakou velkou roli má slovo na naše vzpomínky a emoce provedla výzkum psycholožka Elizabeth Loftusová, která v něm zjistila, že experiment ukázal, že pouhá emoční zabarvenost jednoho slova v otázce může výrazně ovlivnit naše vzpomínky³⁷. Ve výzkumu se jednalo o video, kde člověk uvidí záznam z nehody. Otázka pro daného člověka zněla buď: V jaké rychlosti auta do sebe vletěla či se srazila. Samozřejmě ti, co měli otázku se slovem, že se auta srazila, tak se jednalo o menší rychlost, než u těch, kteří museli hádat, kolik jeli, když do sebe auta vletěla. Což svým způsobem dávalo smysl. Po týdnu byly skupiny pozvány znovu a měly rozhodovat, zda na videu viděly rozbité sklo. Ti, kteří měli vzpomínku, že auta do sebe vletěla, tak hlásili, že viděli sklo více, než ti, kteří věděli, že se auta srazila. Na záznamu ale žádné rozbité sklo nebylo. Z této informace nám plyne, že jsme schopni si na základě slov vytvořit falešnou domněnku a tím jsme si schopní i nechat ovlivňovat myšlenky. Proto se média snaží ovlivnit sledovatele emocemi, protože o to víc nás to bude zajímat, budou mít větší sledovanost a díky tomu i oni nás dokážou slovy přesvědčit o něčem, co tam opravdu není.

To, aby lidé dokázali manipulovat s lidmi v masovém měřítku, používají sociální sítě a jejich algoritmy. Algoritmus je přesný návod či postup, kterým lze vyřešit daný typ úlohy³⁸. V počítači to funguje tak, že algoritmus funguje na bázi sbírání dat, podle toho, co si daný člověk prohlíží a díky tomu nám algoritmus dává reklamy a články přesně na míru naší osobě. Proto když budeme hledat povlečení, tak se nám další dny budou ukazovat v nabízených reklamách. A takhle funguje i firma Facebook. Ten sbírá o nás údaje a poté nám na zed' dává informace, které by nás zajímaly. Nikdo nemá na své zdi stejné informace. Pokud někdo nebude chtít uprchlíky a bude ve skupině, která je proti nim, tak nám automaticky algoritmus bude posílat strašlivé informace a kandidáta, který nám bude říkat, jak je silný a nenechá je sem přijít, pokud bude zvolen. Dále dostanou i informace o protikandidátovi, že ten je pro uprchlíky a tudíž není pro vlast.

Problémem těchto algoritmů je jakási zaujatost. Nikdy totiž nevidíte protistranu. Pokud byl někdo pro odchod z Evropské unie – Brexit, tak algoritmus ho zahlcoval informacemi, které ho jen pro odchod utvrdily a nemusely být ani pravda. Ale druhou stranu, například jaké výhody má setrvání v Evropské unii se dané osobě ukazovat nebudou. Algoritmy se snaží podpořit konfirmační zkreslení, kdy lidé mají silnou tendenci z překládaných tvrzení a důkazů

³⁷ Tamtéž s. 43

³⁸ *Informatika a grafika: Algoritmus* [online]. 1 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.gjszlin.cz/ivt/esf/algoritmizace/algoritmus.php>

preferovat ty, jež potvrzují jejich dosavadní přesvědčení³⁹. Zjednodušeně řečeno - algoritmus a sociální sítě každé osobě ukazují svět, jaký ho chce mít. A poté již stačí na internetu najít stejně smýšlející osoby, které nás a i sebe jen dále utvrzují v našich myšlenkách a může z toho vzniknout jakési davové chování. Davové chování vidáme většinou na demonstracích, ale již se může přesunout do kyberprostoru, kde jsou schopní udělat jakési davové šílenství, které je schopné se podobat chování lidí při masových demonstracích, na nichž dochází k násilnostem⁴⁰. Pan Táborský k tomu napsal příběh nešťastné fotky třídy na Facebooku, kde převažovala romská národnost. Objevovali se zde i tací, co svůj rasismus neskrývali a dokonce byli schopni i s politováním sdělit, že je škoda, že se základní škola nejmenuje Plynářská. Když se ale televize snažila tohoto člověka vystopovat a zjistit o něm více, tak pán hned začal negovat, že by byl rasistický a že by někoho posílal do plynu.

Zde se nám naskytl nový problém a to je anonymizace osoby. Pokud je osoba v kyberprostoru, tak se chová jinak, než kdyby se měl prezentovat na veřejnosti. A tak se například z milé osoby může stát monstrum anebo člověk schopný vytvářet něco, co není pravda. Například v jednom díle Reportéři ČT se snažili zjistit, kdo v České republice posílá dezinformační text. Zjistili, že nejvíce jsou to lidé v důchodovém věku a dokonce zjistili, že někteří dezinformace i vytváří. Té dané osobě, která dezinformace vytvářela, nepřípadalo, že je schopná ovlivňovat masy a jen díky své anonymitě a svému uvěření v dezinformace je byl schopen i psát dál. Stačí pro to jednoduchá věc a to udělat falešnou identitu na internetu. Pro ně se vytvořil název „trollové“ Slovo pochází ze švédštiny a označuje různé mytické bytosti, které jsou prakticky vždy lidem nepřátelské⁴¹.

Důležité je, že pokud se osoba přidá k nějaké skupině, která se může vytvořit i uměle propagandou, tak je tam jen jedno přesvědčení, které je podle skupiny pravdivé a pokud se najde osoba, která má odlišný názor, tak je tou skupinou umlčena. Tato skupina, ale i každá osoba na internetu je v jakési internetové bublině, díky které jsme izolováni tou danou skupinou a algoritmy. Vypadá to jen na oko, že nás internet a média stmelují, ale opak je pravdou.

Slovo dezinformace znamená šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit

³⁹ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 58 s

⁴⁰ Tamtéž s. 106

⁴¹ Tamtéž s. 122

rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají⁴². Dezinformace jsou teď na světě všude, kam se podíváme. Jsou to jakési nepravdivé informace, kterým my snadno můžeme uvěřit. Dezinformace ale nemusí vzniknout na území našeho státu. Tyto dezinformace mohou vytvářet jiné státy pro jakýsi jejich prospěch. Příkladem je nepovedená dezinformace z Ruska, která se snažila před volbami na prezidenta v roce 2023 na poslední chvíli oznámit, že kandidát na prezidenta Petr Pavel je mrtev.

Morálkou rozumíme normativní regulaci chování lidí, jejich mravy, představy o dobru a zlu, špatném a dobrém a je to společenská instituce, která usměrňuje chování lidí⁴³. Je to něco, co požaduje daná komunita a není to psané v zákonech. Tedy například víme, že se máme v určitou dobu chovat slušně. Termín etika pak označuje filosofickou disciplínu, která se zabývá zkoumáním morálky jako společenského jevu a představuje kritickou teoretickou reflexi morálky⁴⁴.

Etika médií je aplikovaná etika, která kriticky reflektuje morálku a etiku v oblasti médií ve všech jejich formách a na všech jejich úrovních⁴⁵. Dříve měla etika v médiích hlavní roli, ale postupem času byla potlačena ekonomikou, protože peníze se staly důležitější komoditou.

3.2. Metodologické poznámky

Následující část bakalářské práce se pokusím zaměřit na analýzu pěti kauz Cambridge Analytica, o kterých jsem se zmínila v teoretické části. Dvě kauzy se budou zabývat Afrikou a Latinskou Amerikou, kde můžeme najít volbu roku 2015 v Nigerii a hnutí DO SO! Další kauzou je pak požadavek vrácení dat docentu Davidovi Carrollovi. A poslední dvě kauzy jsou zaměřené na známější kauzy – Brexit a zvolení prezidenta Trumpa v Americe. Tyto dvě kauzy jsem si dovolila spojit dohromady, protože na sebe nejen navazují, ale mají i stejné prvky, které se překrývají.

V této studii budu analyzovat kauzu podle etické roviny etického kodexu IPRA, který sjednocuje Benátský kodex z roku 1961, Athénský kodex z roku 1965 a Bruselský kodex z roku 2007⁴⁶ vytvořený pro celý svět. A i když se zaměřuje na profesionály v rámci public

⁴² Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

⁴³ REMIŠOVÁ, Anna. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram, 2010, 50 s.

⁴⁴ Tamtéž 51-52

⁴⁵ REMIŠOVÁ, Anna. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram, 2010, 21 s

⁴⁶ *Code of Conduct: IPRA Codes* [online]. [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/>

relations, tak předpokládá, že bude respektován i na úrovni vysoce postavených pracovníků, blogerů a dalších lidí, kteří dělají podobné práce zaměřené na public relations.

Dále se zaměřím na legalitu v rámci našeho českého státu, převážně v rámci Ústavy ČR a trestního zákoníku České republiky. Důvodem bylo, že se tyto kauzy děly na území demokratických států, a protože Cambridge Analytica působila i v České republice, tak jsem si dovolila kauzy ostatních států poukázat na našem systému.

Nakonec se pokusím vysledovat dopad těchto činů v rámci jurisdikce, tedy jak se k tomu dané státy postavily a zda byla firma za její kroky nějak potrestána.

3.3 Analýza vybraných projevů neetického jednání v kauze Cambridge Analytica

3.3.1. Jonathan Goodluck vs. Muhammad Buhari

Kauza, která se dostala až do extrémů- tak můžeme nazvat volební boj mezi Jonathanem Goodluckem a Muhammadem Buharim v roce 2015. Videá zastrašovala Nigrijce tím, že s prezidentem Buharim nastane právo Šarija a vykreslovala celkově muslimský národ jako násilnický. Videá, které firma AIQ nazývala „videa vraždy“⁴⁷, vytvářela Cambridge Analytica a dále je posílala právě dceřiné firmě AIQ, která je měla za úkol poslat mezi lidi. Podle Wylieho svědectví u soudu byla videá zakázána na mnoha webových stránkách, přesto se na některých uchytila.

Nejdříve bych se zaměřila na etický kodex v rámci public relations nazvaný IPRA. Etický kodex IPRA má ve svém osmém bodě s názvem faleš napsáno toto: „*Vynasnažte se záměrně nešířit nepravdivé nebo zavádějící informace, dbejte náležité opatrnosti, abyste tak neučinili neúmyslně a neprodleně opravte jakýkoli takový čin.*“⁴⁸ Jak zaznělo v soudní síni, firma AIQ byla zhnusena videi ohledně zastrašování Nigrijců, jak firma Cambridge Analytica, tak i AIQ věděly o zakazování těchto videí na online reklamních sítích z důvodu obsahu, který porušoval jejich podmínky. A protože o této skutečnosti věděly obě firmy, tak tím porušily osmý bod v etickém kodexu IPRA, která je mimochodem součástí celého světa.

V prvním bodě s názvem dodržování v etickém kodexu IPRA stojí: *Dodržovat zásady Charty OSN a Všeobecné deklarace lidských práv*⁴⁹. Z deklarace lidských práv máme *právo*

⁴⁷ CADWALLADR, Carole. Revealed: graphic video used by Cambridge Analytica to influence Nigerian election. *The Guardian* [online]. 4. 4. 2018, 1 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/apr/04/cambridge-analytica-used-violent-video-to-try-to-influence-nigerian-election>

⁴⁸ tamtéž

⁴⁹ tamtéž

na svobodu myšlení, právo účastnit se svobodných voleb, a že nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst⁵⁰. Jak i jeden bývalý zaměstnanec Cambridge Analytica řekl: Bylo to potlačování voličů nejhrubšího a nejzákladnějšího druhu, kde se mířilo na voliče Buhariho, aby voliče vyděsili a zastavili je v hlasování⁵¹.

Můžeme tento problém vidět i v letošních českých volbách v roce 2023, kdy Asociace public relations tzv. APRA, která je asociací působení na území České republiky, napsala, že: „Profesní etika zakazuje podílet se na vytváření a vědomém šíření poplašných nebo falešných zpráv, na zneužívání motivů strachu v komunikaci a na dalších zavádějících a nekalých praktikách“⁵². Při otázce, zda je tato problematika legální, můžeme nahlédnout do Trestního zákoníku § 171 Omezování osobní svobody, kde stojí: *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch*⁵³. Dovolím si zde poznamenat, že v tomto směru mířím na psychické útrapy, které šířily v povědomí lidí strach. Strach ze zabíjení, s koncem práv pro ženy, a s celkovým radikálním hnutím, které by podle propagandy nastalo.

Druhým problémem bylo vniknutí hackerů do e-mailů Muhammada Buhariho, pracovníci Cambridge Analytica prohledali jeho soukromé zprávy, aby našli kompromitující materiál. V těchto dokumentech našli pracovníci Cambridge Analytica soukromé lékařské spisy, ohledně Buhariho možné rakovině. Bohužel jsem nenašla dostatek ověřených zpráv, zda opravdu Cambridge Analytica předala tyto choulostivé informace médiím. Ale chtěla bych zde probrat obě možnosti.

O čem často média píší je fakt, že zaměstnance Cambridge Analytica tyto informace vyděsily a mnoho lidí se zřeklo této práce s ukradenými materiály. Zde můžeme vidět, že

⁵⁰ VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. *Amnesty international* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

⁵¹ CADWALLADR, Carole. Revealed: graphic video used by Cambridge Analytica to influence Nigerian election. *The Guardian* [online]. 4. 4. 2018, 1 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/apr/04/cambridge-analytica-used-violent-video-to-try-to-influence-nigerian-election>

⁵² ČTK. *PR agentury: Babišova kampaň porušovala veškeré etické zásady komunikace* [online]. 30.01.2023, 1 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pr-agentury-babisova-kampan-porusovala-veskere-eticke-zasady-komunikace/2318806>

⁵³ ČESKO. fragment #f3919591 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919591>

morální stránka některých zaměstnanců zastavila pracovníky v činnosti. Už jen díky tomu, že se vyskytne alespoň jeden nemocný v rodině a jako individualisté se umíme do nejbližší rodiny vcítit, tak poté umíme vnímat nemocné i kolem sebe. Morální strana našeho já nám nedovolí zkoumat cizí e-maily a k tomu ještě člověku, který se dozvěděl, že je vážně nemocný. Také mezi lékaři existuje tzv. Hippokratova přísaha, která je nejznámějším textem z antiky a je to základní text, který má v sobě lékařskou etiku. Hippokratova přísaha se již neskládá ve stejném znění, protože se musela sepsat tak, aby byla přístupná více k naší době, ale kořeny stále sahají až k Hippokratově přísaze. Každá osoba má informaci alespoň o tom, že lékař skládá přísahu o neublížení pacientovi. V přesnějším znění: „*Cokoli, co při léčbě i mimo ni uvidím či uslyším o životě lidí, a co nemá být dál šířeno, ponechám nevyřčené a nikdy nevyjevím*“⁵⁴. Sice je přísaha jen pro zdravotníky, ale stejně nám morální stránka našeho já nedovolí jen tak hovořit o diagnóze člověka, který tuto informaci sám nezveřejnil. Je to totiž něco soukromého, a jak i etický kodex práv pacientů říká: *Pacient má právo očekávat, že veškeré zprávy a záznamy týkající se jeho léčby jsou považovány za důvěrné*⁵⁵.

V rámci legality tohoto činu můžeme označit zákon v trestním zákoně § 182, který se jmenuje porušení tajemství dopravovaných zpráv, kde se píše: *Kdo úmyslně poruší tajemství datové, textové, hlasové, zvukové či obrazové zprávy posílané prostřednictvím sítě elektronických komunikací a přiřaditelné k identifikovanému účastníku nebo uživateli, který zprávu přijímá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti*⁵⁶. Zde vidíme, že byl porušen tento zákon, i kdyby to nezveřejnili. Jsou to tajné dokumenty, které byly posílány mezi Buharim a lékařem a díky ukradeným informacím porušili další zákon v trestním zákoníku. Kdyby hypoteticky Cambridge Analytica poslala tyto informace médiím, tak by porušila stejný zákon: *Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch a prozradí tajemství, o němž se dozvěděl z písemnosti, telegramu, telefonního hovoru nebo přenosu prostřednictvím sítě elektronických komunikací, který nebyl určen jemu, nebo takového tajemství využije*⁵⁷. A můžeme zde přidat i zákon §180 o neoprávněném nakládání s osobními údaji, kde se píše: „*Stejně bude potrestán,*

⁵⁴ KUŘE, Josef a Renata VESELSKÁ. Přílohy: Hippokratova přísaha. *MUNI* [online]. Brno [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/priloha1_hippokratova_prisaha.html?zoomy_is=1

⁵⁵ MATURKANIČ, Prokop Patrik. *Základy etiky: Vybrané otázky z praktické filosofie*. 1. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018, 56 s.

⁵⁶ ČESKO. fragment #f3919714 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919714>

⁵⁷ tamtéž

*kdo, byť i z nedbalosti, poruší státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti tím, že neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají*⁵⁸.

Naštěstí toto nekalé chování se neprojevovalo ve volbách jako takových a dokonce Muhammad Buhari vyhrál volby. Prvním důvodem byl čas. Cambridge Analytica byla do voleb přizvána podnikateli pár týdnů do začátku voleb, protože Buhari podle nich nebyl dost dobrým, aby vyhrál, a když si uvědomili, že se spletli, tak bylo pozdě. Druhým důvodem byly nedostatečné zkušenosti Cambridge Analytica, která zrovna v afrických zemích zkoušela své technologie, aby pak mohla být lepší například při referendu v Anglii. Podle médií se o Cambridge Analytica ani moc nepsalo v nigerijských zpravodajstvích a ta se jí začala zabývat až v roce 2018. Federální vláda ale zahájila kolem roku 2018 vyšetřování ohledně získání osobních dat prezidenta Buhariho. Tam se zjistilo, že firma SCL, která se následně stala Cambridge Analytica zmanipulovala volby v roce 2007, kde oslabovala šanci opozičních stran⁵⁹. Dále mnoho novinářů potvrzuje, že Jonathan Goodluck vůbec nevěděl o této akci s Cambridge Analytica. Bohužel o výsledku vyšetřování a jejich případných následcích jsem informace nezjistila. Ale Christopher Wylie ve své knize napsal toto: „*Člověk by si myslel, že po spiknutí s cílem nabourat soukromé e-maily a lékařské záznamy světových vůdců, podplácet ministry, vydírat cíle a zasypávat voliče hrozivými videi děsivých vražd a výhrůžek, bude mít nějaký právní důsledek. Ale pro nikoho, kdo se z Cambridge Analytica podílel na afrických projektech, nebyly žádné důsledky*“⁶⁰. Podle něj důsledky nebyly už z toho důvodu, že to bylo těžké s jurisdikcí. Problém byl ve zjištění, zda se dostatečně velká část odehrávala v Británii, aby mohl britský soud zasáhnout. Nebyly však zjištěny dostatečné důkazy. Servery z firmy Cambridge Analytica totiž byly v různých zemích. Například hackeři v této kauze byli z Izraele, informace jen předali Cambridge Analytica a i setkání se odehrávala na více místech. Nesmíme ještě opomenout, že s firmou spolupracovala i její dceřiná firma AIQ.

⁵⁸ ČESKO. § 180 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p180-2>

⁵⁹ FG investigates Cambridge Analytica over Buhari data — Presidency. *Nigerian tribune* [online]. 2. 4. 2018, 1 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://tribuneonlineng.com/fg-investigates-cambridge-analytica-over-buhari-data-%E2%80%95presidency/>

⁶⁰ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 240 s.

3.3.2. DO SO!

Cambridge Analytica je především známá ovlivňováním lidí skrze strach a jejich preference. V Trinidadu a Tobagu si firma v roce 2010 vyzkoušela i jiný systém ovlivňování lidí - nejít k volbám vůbec. Vše začalo jedním důchodcem, který nedovolil premiérovi, během jeho politické procházky, projít přes jeho soukromý pozemek. Svůj nesouhlas projevoval tak, že si překřížil své ruce na hrudi. Poté vzniklo hnutí DO SO!, které mělo ve svém znaku právě tyto překřížené ruce, a protože jejich hnutí bylo i na Facebooku, tak netrvalo dlouho a brzy hnutí upoutalo pozornost právě firmy Cambridge Analytica. Je důležité při této kauze říct, že zde existují dvě hlavní politické strany a jedna je pro afro-karibskou a druhá pro indickou národnost. A je také důležité zmínit, že firma Cambridge Analytica byla placená pro vytváření kampaně v rámci politické strany, která byla pro indickou národnost. V tu chvíli Cambridge Analytica přišla k zajímavému nápadu. Kampaně se zaměřila na zvýšení apatie mezi mladými. Musela být apolitická, protože mládež v tomto věku se ještě o politiku nezajímala, a reaktivní, protože podle Nixe jsou mladí lidé líní. Tím přišli na hnutí Do So!, které se již tvarovalo před nimi. Tato skupina se zaměřovala na to, aby lidé nešli k volbám. Udělali z toho něco „hustého“, co lidem říkalo, buď součástí gangu, buď cool jako naše skupina Do So!, která nepůjde volit, protože to není odpor vůči vládě, ale odpor vůči politice a tomu, že se chodí k volbám. Celá kampaně pak byla spojená s hudebními klipy, na kterých všichni tancovali, používaly se graffiti, které se objevily i na budově premiéra atd.

Logika nám ale napovídá, že pokud řeknou všem mladým, aby nešli volit, že se tím oslabí obě strany. Jenže oni moc dobře věděli, že všechna afro-karibská mládež volit nebude, ale že všechna indická mládež volit půjde, protože jejich rodiče na ně mají větší vliv. A jak jsem již psala v teoretické části, díky tomu volební účast byla mezi mladými kolem 40%, což zahýbalo volbami o 6% a to bylo potřeba, protože podle prognózy měly být volby velmi těsné. Díky tomuto hnutí tedy vyhrála strana složená z indické národnosti. Možná zde stojí za zmínku, že si výhru neplatila strana sama, ale platil ji vicepresident FIFA Jack Warner, který v současné době bojuje proti vydání do USA na základě obvinění z korupce⁶¹.

Jak již je z textu jasné, etická stránka etického kodexu se jistým způsobem porušovala. Porušuje se první bod Dodržování, kdy se má dodržovat všeobecná deklarace lidských práv je porušena v bodu 2 a 21. V druhém bodě deklarace hlásá, že: *Každý má všechna práva a všechny svobody, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka,*

⁶¹ BASSANT, Mark a Anuška DELIĆ. UNC's 'Do So' drive uncovered. *Trinidad and Tobago Guardian* [online]. 23. 12. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://guardian.co.tt/news/uncs-do-so-drive-uncovered-6.2.1595070.30834ed1c4>

*náboženství, politického nebo jiného smýšlení...*⁶² O Trinidadu a Tobagu je známé, že jsou to země dost rozdělené rasově a je zde i jistá rasová nenávisť. A zde vlastně Cambridge Analytica použila rasovou rozlišnost s tím, že dost dobře věděla, že zmanipulováním mladých, nepůjdou volit jen voliči afro-karibské národnosti a národnost indická volit stále půjde, kvůli své národnosti a důvěry v rodiče. Tím narážíme i na bod 21, který hlásá, že *má každý právo účastnit se vlády své země a právo účastnit se svobodných voleb*⁶³. Ono se to jevílo, že jsou to svobodné volby a že mladí jen budou rebelovat proti politice a volbám, ale tyto volby byly zmanipulovány, protože Cambridge Analytica udělala krok, který ovlivnil mladé lidi a tím je připravil o svobodné volby, protože nešli volit ze svého úsudku, ale z úsudku vytvořené skupiny Do So!, která se snažila ovlivnit mladé lidi, především ty afro-karibské.

Druhým bodem v etickém kodexu je Čestnost, která hlásá, že: *jednejte čestně a bezúhonně za všech okolností, abyste zajistili a udrželi důvěru těch, s nimiž odborník přichází do kontaktu*⁶⁴. Už jen tím, že voliči byli ovlivněni, aby se zbavili svého volebního práva pro skupinu Do So!, jednala Cambridge Analytica nečestně a dovolím si i říct, že bezúhonní také nebyli. Dále pak díky ovlivněním těchto voleb změnili možnou výhru, protože jak již bylo řečeno, prognózy těchto voleb byly dostatečně těsné a tím možná změnily vítěze, a protože druhá skupina jednala podle pravidel, tak bylo jasné, že když druhá strana nejednala čestně, tak tím vyhrála. A v rámci ovlivnění je i bod 10, který se jmenuje Zveřejnění, který hlásá: *nevytvářejte ani nepoužívejte žádnou organizaci, aby sloužila ohlášené věci, která ve skutečnosti slouží nezveřejněným zájmům*⁶⁵.

Jak jsem již psala v minulé kauze, tak bohužel žádná z afrických zemí neřešila působení Cambridge Analytica. A je i velice možné, že tato kauza by se spíš mohla řešit jen jako etický problém než problém, který by se dal řešit soudně, když byla Cambridge Analytica z Anglie. Stále ale je důležité se nad touto kauzou pozastavit v rámci budoucnosti. I tento problém, jak zde vidíme, může ovlivnit demokratické státy do poměrně velké míry.

⁶² VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. *Amnesty international* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravam/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

⁶³ tamtéž

⁶⁴ *Code of Conduct: IPRA Codes* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/>

⁶⁵ tamtéž

3.3.3. David Carroll – osobní data

Nejdůležitější otázkou zůstává, co všechno se děje s našimi osobními daty a zda se dokážeme proti jejich zneužívání ubránit. Tuto otázku si kladl i americký docent David Carroll z Parsons School of Design, která sídlí v New Yorku, kde učí digitální média a vývoj aplikací. O jeho boji je nejvíce slyšet v dokumentárním filmu *The Great Hack* (2019), kde se snaží přes britské soudy dostat své data zpět. Přesněji žádal u nejvyššího soudu v Londýně podporu nároku na obnovení jeho dat a odhalení jejich zdroje s odkazem na Cambridge Analytica a SCL (jako její mateřské společnosti)⁶⁶. Carroll do žaloby dále uvedl, že žádá zajistit, aby jeho osobní údaje nebyly použity k účelům, které by mohly být znepokojující či nezákonné, a hlavně v ohledu na jeho politické názory. V rozhovoru, který je i v dokumentu uvedl, že by chtěl od Cambridge Analytica transparentnost a to znamená informace, kde získali naše data, jak je zpracovali, s kým je sdíleli a jestli máme právo se toho neúčastnit. To všechno udělal kvůli tomu, aby se tento problém neopakoval, protože ho znepokojovala myšlenka na to, že by voliči dostávali zprávy, které by byly přizpůsobeny přesně na jejich osobnost. Jako učitel totiž moc dobře věděl, že informace o našem chování v digitálním světě nemizí, ale zůstává a že se z toho postupně stává jakýsi průmysl, který z těchto informací vydělává mnoho peněz, a tím pádem jsme se stali komoditou pro tyto společnosti.

Carroll vede stejnou myšlenku jako paní Cadwalladr, že v tom vidí ohrožení demokratického státu, ale také ho děsí zjištění, že by jeho dcera do svých osmnáctin měla o sobě už tolik digitálních informací, že by to bylo až neuvěřitelné – a to by ještě ani nebyla plnoletá. Sama Cambridge Analytica se pyšnila na svých přednáškách s informací, že má pět tisíc datových bodů na jednoho Američana⁶⁷.

Také si Carroll uvědomil sílu těchto firem, která je opravdu znepokojujivá, a proto by se měl řešit tento problém co nejrychleji, než nás to všechny pohltí. Zajímavou informací je, že dokonce i Facebook se stranil těmto problémům ohledně osobních dat a u soudu hrál roli oběti. Zuckerberg řekl před soudem, že data sice Cambridge Analytica měla, ale Facebook chtěl po nich, aby to smazali, a když to prý udělali, tak už tento problém Facebook neřešil. Sám Alexander Nix u soudu řekl, že od Facebooku data nemají a nepoužívají je a že

⁶⁶ HELMORE, Edward. David Carroll, the US professor taking on Cambridge Analytica in the UK courts. *The Guardian* [online]. 20. 3. 2018, 1 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/20/david-carroll-cambridge-analytica-uk-courts-us-professor>

⁶⁷ 'The Great Hack': Cambridge Analytica is just the tip of the iceberg. *Amnesty international* [online]. 24. 7. 2019, 1 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/07/the-great-hack-facebook-cambridge-analytica/>

Facebook užívají jako platformu pro reklamy. Toto ale nebyla pravda. O tom se dozvídáme od dalšího bývalého pracovníka Brittany Kaiser, která v dokumentu *The Great Hack* našla své osobní složky, které Cambridge Analytica nesmazala a kde měla rozhovory a vytvořené prezentace o tom, že hlavním zdrojem je právě Facebook a že právě Facebook věděl o tom, že data nejsou smazaná. Jestli je Facebook vinný stačí i odpověď paní Carole Cadwalladr o tom, že když *The Guardian* upozornil Facebook, že druhý den o nich vydají článek, tak jim z Facebooku poslali výhružnou zprávu, že je budou žalovat⁶⁸.

V rámci etiky a kodexu IPRA jsou porušovány body 1 a 9. Prvním bodem je dodržovat zásady charty OSN a Všeobecné deklarace lidských práv. A ve všeobecné deklaraci máme bod 12, kde se píše, že *nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst*⁶⁹. Zde jak Facebook, tak i Cambridge Analytica zasahovala do soukromého života tím, že získala mnoho informací o našem chování a dokonce se dostala i do našich soukromých zpráv na Facebooku. Už od slova soukromé je to něco, co by mělo být jen naše a neměla by do toho zasahovat jak aplikace, tak by tyto soukromé informace neměly přeposílat dál jiné firmě k jakýmkoliv účelům. A dokonce zde i porušili zasahování do rodiny, protože jak jsem již psala v teoretické části, nedostali informace jen od toho daného člověka, ale i od jejich přátel na Facebooku, mezi kterými se vyskytuje samozřejmě i rodina a ani té se nikdo neptal, zda si může vzít informace o jejich soukromí.

Číslo devět v kodexu IPRA se zabývá Podvodem. *Nezískat informace klamavým nebo nečestným způsobem*⁷⁰. V této chvíli již víme, že to klamavé bylo, protože si daný člověk myslel, že vyplňuje úplně normální dotazník. Na dotazníky jsme jako populace zvyklí, dokonce i naše škola nám dává dotazníky z různých škol, Evropské unie atd. Dokonce při rozhovoru s mou kamarádkou jsem zjistila, že i ona jeden z dotazníků od Cambridge Analytica vyplnila a že to byl velmi hezký vytvořený dotazník. Sama ale nečekala, že by takový dotazník měl až takový dopad.

⁶⁸ ANGULO, Ingrid. Facebook news head says threatening to sue The Guardian over data leak was 'not our wisest move'. *CNBC* [online]. 22. 3. 2018 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2018/03/22/facebook-says-threatening-to-sue-the-guardian-was-not-our-wisest-move.html>

⁶⁹ VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. *Amnesty international* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravam/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

⁷⁰ *Code of Conduct: IPRA Codes* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/>

Problematičtější ale byla platforma od Amazonu, která se jmenuje Mechanical Turk platform, kde jsou lidé placeni za provádění mikroúkolů⁷¹. Na této platformě se začala objevovat reklama na to, že zaplatí jeden či dva dolary za to, když odpovědí na otázky a předají data z Facebooku. Někteří, uživatelé si toho všimli a nahlásili to na Amazon, protože to rozporovalo s pravidly Amazonu. Toto by se ještě svým způsobem dalo odůvodnit, že je to problém těch lidí, kteří si nevšimnou toho, co tam je uvedeno. Ale bohužel je to stále nečestné, protože jak jeden z účastníků kvízu informoval. Tvůrce kvízů sliboval, že bude chránit uživatelská data, takže slíbil, že je to bezpečné⁷². Byla zde důvěra tvůrce a účastníků kvízu.

Ochrana osobnosti je zakotvena již v ústavních zákonech v listině základních práv a svobod. To vše najdeme v hlavě druhé ve článku deset, kde se píše: *Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. A každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě*⁷³.

První náznak řešení tohoto problému byl Alexander Kogan a univerzita v Cambridgi, která měla podezření, že Alexander Kogan využíval svého akademického postavení a nesprávně používal vlastní akademický výzkum s databází univerzity. Když to univerzita začala vyšetřovat, tak Kogan vše popřel a poté z procesu odstoupil, když se odkázal na dohodu o mlčenlivosti s firmou Cambridge Analytica⁷⁴. Škola dále uvažovala o právních krocích, ale tento nápad byl opuštěn kvůli obavám z času a nákladů spojených s přivedením výzkumného centra a jeho studentů do potenciálně zdlouhavého sporu⁷⁵. Když se ale univerzita začala bát o reputaci katedry, tak zkusili externí arbitráž. Ale na žádost Psychometrics Center nabídl Kogan, Chancellor a SCL písemní potvrzení, že firmě nebylo zasláno žádné intelektuální vlastnictví univerzity a stížnost tím pádem byla stažena⁷⁶.

⁷¹ PASTERNAK, Alex a Joel WINSTON. How Facebook Blew It. *Fast Company* [online]. 1. 4. 2018 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40550423/how-facebook-blew-it>

⁷² tamtéž

⁷³ ČESKO. Čl. 10 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 17. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl10>

⁷⁴ PASTERNAK, Alex a Joel WINSTON. How Facebook Blew It. *Fast Company* [online]. 1. 4. 2018 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40550423/how-facebook-blew-it>

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ tamtéž

Dalším bodem byl fakt, že v Americe v tu dobu neexistoval žádný zákon na ochranu soukromí, který by společnosti Cambridge Analytica zabránil ve shromažďování co největšího množství dat z Facebooku⁷⁷. A jen vládní subjekty musely žádat o povolení ke shromažďování osobních údajů lidí, a protože Cambridge Analytica byla soukromá společnost, tak nepodléhala kontrole její moci⁷⁸. Ale mé zjištění přišlo na to, že soud s Facebookem ohledně soukromých dat pokračuje i nadále. V roce 2022 (čtyři roky poté, co noviny odhalily tento skandál) v The Guardian vyšel článek, který informuje, že Facebook souhlasil s urovnáním soudního sporu o náhradu škody za to, že umožnil Cambridge Analytica přístup k soukromým informacím desítek milionů uživatelů⁷⁹. Tento soud byl na popud žaloby, kterou podala skupina uživatelů Facebooku, která tvrdila, že Facebook porušil zákony na ochranu soukromí a k tomu tyto informace předával dál. Bohužel částka vyrovnání nebyla zveřejněna a po dotazu redaktora na právníky Facebooku, odmítli odpovídat. Pro mnoho lidí toto byl zajímavý obrat v soudním sporu a dokonce i překvapivé rozhodnutí. Ale Carole Cadwalladr vysvětlila tento krok celého Facebooku takto: Je to měřítko toho, jak zoufalý je Zuckerberg, aby se vyhnul odpovědím na otázky o tom, jak Facebook utajil únik dat Cambridge Analytica a že Facebook tento případ vyřešil jen několik dní od toho, aby byl pod přísahou po dobu šesti hodin vyslýchán⁸⁰. Ale zpátky k Davidu Carrollovi. Cambridge Analytica nedala data Carrollovi ani na popud soudu v Anglii. Ale firma doznala vinu, že nevyhověla výstražné informační kanceláře. Tedy Carroll své data od firmy nikdy nedostal. Soud za nevyhovění jeho žádosti dala dceřiné firmě Cambridge Analytica – SCL Elections pokutu 18 000 liber⁸¹.

A po čtyřech letech si ho pozvali lidé z Channel 4 News, kteří získali databázi z Trumpovy kampaně a ve videu ukazují právě data o Davidu Carrollovi. Je zde například prezentováno, v kolika procentech je extrovert a introvert, jaké auto má, že je hráč počítačových her, znají jeho investice, že používá kupony, že někdy psal blog, jestli používá sociální média, má home office atd. Také Carroll ve videu informuje, že ten, kdo má vysoké

⁷⁷ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 190 s.

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ TOWNSEND, Mark. Facebook-Cambridge Analytica data breach lawsuit ends in 11th hour settlement. *The Guardian* [online]. 2022, 27. 8. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2022/aug/27/facebook-cambridge-analytica-data-breach-lawsuit-ends-in-11th-hour-settlement>

⁸⁰ tamtéž

⁸¹ WATERSON, Jim. Cambridge Analytica did not misuse data in EU referendum, says watchdog. *The Guardian* [online]. 7. 10. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/oct/07/cambridge-analytica-did-not-misuse-data-in-eu-referendum-says-watchdog>

⁸¹ tamtéž

skóre v rámci svědomitosti (conscientiousness) a neurotizmu (neuroticism), tak je dáno, že tito lidé budou velmi snadno manipulovatelní.

3.3.4. Brexit a Trump

Jak již víme, firma na obou stranách používala kampaň, která měla v lidech probudit strach, a nejvíce probouzeli strach v rámci uprchlické krize. V Británii se zaměřili na Turecko usilující o vstupu do Evropské unie a u Trumpa použili uprchlíky z Mexika, kde Trump ještě sliboval, že vytvoří zeď, aby uprchlíci do Ameriky nemohli. Také se mířilo na lepší život. U Trumpa to byl hlavní slogan Make America Great Again. A v rámci Británie se mířilo na blaho po odchodu z Evropské unie. Řešili jak Evropská unie ničí to, co vybudovali a že bude nejlepší, když budou zase svobodní a nebudou muset nikoho poslouchat. Znovu je tu ukradeno mnoho facebookových dat a znovu se cílí na voliče podle daných preferencí. Dokonce v rámci Trumpovy kampaně byli voliči rozdělení tak, že ti, kteří chtěli volit Hillary Clintonovou, tak je brali jako nepřesvědčitelné, které je potřeba donutit, aby nešli k volbám vůbec.

Co se u Trumpa od Brexitu změnilo, byly další používané reklamní techniky. Jak již víme, na ovlivňování voličů se používali především platformy jako je Facebook, Google, Whatsapp atd. Novinkou v kampani u Trumpa bylo používání Twitteru, kde použili konvenční reklamy k povzbuzení Trumpových následovníků k tweetování pomocí sady předem určených hashtagů⁸². A dále ještě kampaň využila příležitosti použít Snapchat, která uživatelům umožnila přejít prstem nahoru a okamžitě zobrazit předem načtenou webovou stránku⁸³.

V rámci Brexitu bych se chtěla zaměřit na využití větší částky, než je dáno v zákoně. Právníci Cambridge Analytica využili dva muže - stážísty, kteří nevědomě pomáhali v tomto nezákonném kroku. A v rámci Trumpovy kampaně bych se chtěla zaměřit na ukradené e-maily Hillary Clintonové.

Etická otázka obou kauz je velmi podobná. I Christopher Wilie, který v tu dobu již nepracoval pro firmu Cambridge Analytica napsal, že v Kanadě to velmi zlehčovali a poté, když začalo být jasné, že Trump vyhraje, tak byli z toho nešťastní, protože věděli, že je

⁸² LEWIS, Paul a Paul HILDER. Leaked: Cambridge Analytica's blueprint for Trump victory. *The Guardian* [online]. 23. 3. 2018 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/23/leaked-cambridge-analyticas-blueprint-for-trump-victory>

⁸³ tamtéž

nečeká nic dobrého. Tedy nebýt Cambridge Analytica a Ruska, tak by Trump neměl šanci vyhrát.

Dalším bodem je bezúhonnost, a znovu mohu napsat, že v obou kauzách se nejednalo čestně. Jak manipulací lidí, tak i například s penězi v Británii. Díky tomu, že o tom, co se všechno stalo, se lidé dozvěděli pomocí médií po volbách, tak firma přišla tímto nečestným způsobem o důvěru lidí. A v rámci manipulace, kde šířili strach, mají svým způsobem na svědomí vraždu poslankyně Jo Coxové, která se stala obětí strachu jednoho voliče, který tak moc chtěl, aby Británie byla zase osvobozena od Evropské unie a uprchlíků, že udělal tento pro nás nesmyslný krok, který usmrtil nejen poslankyni, ale i matku dvou dětí.

Samozřejmě se zde i šířily nepravdivé a zavádějící informace, které jsou obsaženy v bodě 8⁸⁴. Na to navazuje bod 9., který se jmenuje Klamání a říká, že *by se neměly získávat informace klamavým nebo nečestným způsobem*⁸⁵, kde narážím na ukradené soukromé e-maily Hilary Clintonové, do kterých zasahovalo i Rusko, tamní hackeři ukradli e-maily paní Clintonové, které se pak dostali k firmě Cambridge Analytica. A když jsme u používání mnoho platform, které jsem výše uvedla, je zde bod 10, které se jmenuje Zveřejnění, které hlásá, že *by se neměly vytvářet a využívat jakékoliv organizace, které navzdory svým prohlášením ve skutečnosti slouží nezveřejněným zájmům*⁸⁶. Firma Cambridge Analytica zde jasně ukazuje, že nabrala dostatečné informace k tomu, aby mohla cíleně ovlivňovat volební cíle ve velkém a již bez chyb.

V rámci právní strany je jasné, že Cambridge Analytica svým jednáním v rámci kauzy Brexitu dostala na kampaň více peněz, než je dané jejich právem. Podle práva v Británii měly hlavní strany Brexitu na oslovování účastníků referenda maximálně 7 milionů liber a mohly se registrovat ještě i další organizace, ty však měly snížené limity výdajů, maximálně mohly za svou kampaň dát vždy 700 tisíc liber⁸⁷. Podmínkou v tomto právu je, že i když tyto strany jsou spjaty s hlavními stranami, musí být strany nezávislé a nesmí se spojit hlavně peněžně. Zde máme strany BeLeave a VoteLeave, které se daly dohromady a hlavní strana VoteLeave vzala nelegálně peníze a poslala je do dceřiné firmy Cambridge Analytica - Aggregate IQ.

⁸⁴ Code of Conduct: IPRA Codes [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/>

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ tamtéž

⁸⁷ PROCHÁZKOVÁ, Pavlína. Kampaň za brexit porušila zákon, tvrdí whistleblower. Přes ‚sestru‘ společnosti Cambridge Analytica. Lidovky.cz [online]. 26. 3. 2018 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/kampan-za-brexit-porusila-zakon-tvrdi-whistleblower-pres-sesterskou-firmu-cambridge-analytica.A180325_152142_In_zahranici_ele

Nečestné bylo i to, že před vyšetřování VoteLeave někdo smazal důležité informace o této straně, hlavně jeho hlavní představitele, což podle Wylieho bylo uděláno naschvál i když strana říkala, že dělali jen běžné opravy. Zde jde jasně vidět, že se snažili smazat důkazy o možných hlavních představitelích strany VoteLeave. Samozřejmě jak klíčové osoby, tak i firmy se bránily a vyvracely výpovědi wistleblowera Shamira Sanniho, který byl jedním ze dvou stážistů, kteří podepsali smlouvu s tím, že věřili právníkům od Cambridge Analytica. Na to právníci z AIQ tvrdí, že firma je stoprocentně kanadská a s britskou Cambridge Analytica, jež pracovala i pro Leave.EU, nikdy přímo nespolečně pracovala a to navzdory tomu, že obě spadají pod SCL⁸⁸.

Co byl asi největší zlom při vyvrácení údajné Sanniho lži, bylo provalení milostného vztahu mezi ním a tehdeším poradcem budoucí premiérky Mayové Parkinsonem⁸⁹. Mimochodem Parkinson byl ten, který tento podle něj „romantický vztah“ byl dalším bodem, díky němuž mohl Parkinsou řídit všechna rozhodnutí ohledně peněz, které se posílali právě ze zmiňovaného BeLeave. Je i možné, že mohl manipulovat Sanniho přes jeho zamilovanost právě k dosažení cílů Cambridge Analytica. Zde máme další neetické jednání, protože o homosexualitě se po tomto problému musel Sanni přiznat a to udělalo další problém, protože Sanni svou orientaci tajil kvůli jeho rodině, která žije v Pákistánu a tam je homosexualita zákonem trestaná⁹⁰. A kvůli tomuto mediálnímu provalení pravdy se Sanni oprávněně o svou rodinu bál.

V trestním zákoníku ČR můžeme najít §181 s názvem Poškození cizích práv, kde se píše, že: *Kdo jinému způsobí vážnou újmu na právech tím, že uvede někoho v omyl, nebo využije něčího omylu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. A odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu*⁹¹. Zde se využil omyl, že stážisti, kteří podepsali danou smlouvu, přičemž byli ujištěni, že je všechno v pořádku a ještě očekávali, že se jim peníze objeví na účtu, aby mohli také nakládat s účtem, který na popud Cambridge Analytica vytvořili. Bohužel na tom účtu nikdy neviděli danou částku a až později zjistili, do jaké manipulativní hry byli vtaženi.

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ tamtéž

⁹¹ ČESKO. fragment #f3919701 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919701>

V rámci obou kampaní, Trump i Brexit porušili §180 - neoprávněné nakládání s osobními údaji, který se zabývá vztahem využití osobních dat k prospěchu jiných a to zde je stejný problém jako u všech ostatních kauz, kde se použily údaje voličů jak Británie, tak i Ameriky, aby tyto dvě kauzy vyhrály v jejich prospěch - díky tomu Amerika zvolila Trumpa prezidentem a Británie odešla z Evropské unie.

Nejdřív bych uzavřela kauzu spojenou s Brexitem. Ten se totiž začal řešit v rámci kauz spojených s Cambridge Analytica, kde jako první vydal článek 7. 5. 2017 The Guardian a na to v říjnu téhož roku se domluvili na vytvoření tajné nahrávky s Channel 4⁹², kde tajně nahráli Alexandra Nixe mluvit o tom, co Cambridge Analytica dělá. Zinscenovali pro něj divadlo potencionálního zákazníka, a protože je velmi známé od Nixe, že se rád chlubí, tak získali dost dobré a důležité informace. Dokonce se zde přiznal, že pracovali na něčem v České republice. Odkaz na toto video můžete najít v ostatních zdrojích bakalářské práce.

A ohledně konce této kauzy se Willie rozepsal takto: *V červenci 2018 britská volební komise zjistila, že kampaň VoteLeave porušila zákon, když nelegálně pracovala s BeLeave a 30. Března 2019 kampaň Vote Leave oficiálně upustila od odvolání proti zjištění a pokutám volební komise a v podstatě přiznala, co udělala*⁹³. To vše se stalo jeden rok po tom, co whistlebloweri začali mluvit s médii o problémech, které se s Cambridge Analytica pojily. Britská vláda ale nic moc neudělala. Například dva muži – Boris Johnson a Michael Gove mohli kandidovat na premiéra, ač byli oba v kauze Vote Leave hlavními aktéry. A jak již víme, Boris Johnson se premiérem i stal.

Soud si sice uvědomoval problém tohoto prohřešku, ale nedal podnět k tomu, aby se referendum řešilo znovu, aby hra byla fair-play, protože i v našich očích se jedná o zcela zásadní věc, která Velkou Británii velmi silně ovlivnila. Tento problém *politická třída nepovažovala za „skutečný zločin“ a mnozí tyto prohřešky označili za srovnatelné s pokutou za parkování a to navzdory skutečné újmě, které čelíme*⁹⁴. Takže i tato pro nás již velká kauza byla zametena pod koberec. Dokonce i The Guardian zjistil, že když vyšetřování skončilo, tak se dospělo k závěru, že Cambridge Analytica vlastně nezneužila jakákoli data k ovlivnění voličů ve Velké Británii: *šetření dospělo k závěru, že na základě toho, co jsme zjistili, se zdá, že to mohlo být přehnané a velká část aktivit společnosti se řídila dobře uznávanými procesy*

⁹² WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 202 s.

⁹³ Tamtéž 238 s.

⁹⁴ Tamtéž 239 s.

využívajícími běžně dostupné technologie⁹⁵. Sice došli k tomuto závěru, ale ve zprávě dále naznačili v rámci této kauzy, že demokratické systémy mají své zranitelnosti. Co ale aspoň soud udělal, bylo vyřazení Alexandra Nixe z funkce ředitele na sedm let za „nabízení potenciálně neetických služeb potenciálním klientům“ včetně úplatkářství, kampaně proti voličům, získávání informací k diskreditaci politických oponentů a anonymní šíření informací v politických kampaních⁹⁶.

Kauza Trump si vedla podobným směrem. Cambridge Analytica kampani říkala projekt ALAMO a snažila se opakovat stejné triky, které využili při referendu Brexitu. V rámci zákonů jsou všechny aplikovatelné jako u kauzy s Brexitem a můžeme zde připsat ještě zákony, se kterými jsme se mohli setkat v kauze s Buharim, kde se opakuje stejný modus operandi s ukradením e-mailů a jejich následné zveřejnění. Co se v rámci těchto dvou kauz liší, je to, že na Clintonovou neměli údaje o údajné nemoci, ale při vyšetřování se zjistilo, že 38 lidí poslalo na osobní e-mail Clintonové tajné informace v 91 případech⁹⁷. Stala se z toho kauza, kde Clintonová pochybila v době, kdy byla ministryní zahraničí, kdy i ona posílala e-maily ze svého soukromého mailu, které byly pracovní a obsahovaly tajné informace. Po vyšetřování FBI oznámila, že přestože politička byla „velmi neopatrná“, nedoporučuje její stíhání, protože v e-mailech prý nebylo nic, co by mohlo zemi ohrožovat⁹⁸. Tato informace nahrála Trumpovi v jeho kampani, kde svým způsobem řekl, že zkorumpovaná vláda si chrání své zkorumpované lidi a tím si na svou stranu přilákal další voliče. Na druhou stranu se ale tyto e-maily nemusely řešit před volbami, protože kdyby firma Cambridge Analytica nevyužila hackerských výhod, tak možná by tato kauza neovlivnila postup rozhodování při volbách. Tedy je zde porušen § 182, kde se využilo tajemství dopravovaných zpráv tím způsobem, že byly ukradeny.

⁹⁵ WATERSON, Jim. Cambridge Analytica did not misuse data in EU referendum, says watchdog. *The Guardian* [online]. 7. 10. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/oct/07/cambridge-analytica-did-not-misuse-data-in-eu-referendum-says-watchdog>

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ Kauza soukromých e-mailů Clintonové: Vyšetřovatelé nenašli důkazy o zneužití tajných informací. *IROZHlas* [online]. 19. 10. 2019 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/hillary-clintonova-soukrome-emaily-kausa-usa-prezidentske-volby_1910191329_kro

⁹⁸ SVITÁK, Matěj. Hillary a její e-maily. Senát prověřuje FBI kvůli aféře, která pomohla Trumpovi vyhrát volby. *Česká televize* [online]. 5. 6. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2500939-hillary-a-jeji-emaily-senat-proveruje-fbi-kvuli-afere-ktera-pomohla-trumpovi-vyhrat>

Bohužel ani v Americe nemělo počínání Cambridge Analytica žádné právní důsledky⁹⁹. Volby se znovu neprojednávaly a prezidentem se stal Donald Trump. A i když firma porušila tolik zákonů, využila takzvanou jurisdikční arbitráž, která funguje na podobném principu jako daňové úniky¹⁰⁰. A protože peníze a data jsou lehce převoditelná, tak se nedá zjistit, kde daná data jsou a protože tyto informace byly pro zákony důležité, tak bez nich nemohly zainteresované státy nic udělat. Také nejmocnější lidé v Británii a Americe říkali, že žádné kriminální činnosti se neodehráli na těchto územích a že si to zhrzení poražení protivníci vymysleli¹⁰¹.

⁹⁹ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 240 s.

¹⁰⁰ tamtéž

¹⁰¹ tamtéž

4. Ochrana soukromí na internetu

Pro celý svět se stala tato kauza důležitou etapou, protože jsme měli možnost zjistit, že naše zákony jsou zastaralé. Buďto se zákony vylepší anebo předělají úplně, abychom mohli zamezit tomu, co právě nově vzniklo. Bude těžké vymyslet něco, aby se dala ochránit tato virtuální část světa, ale bude to jistě potřeba. Bezpochyby se v této oblasti podniklo již několik kroků, ale ještě stále to není dostatečné. Proto se v této kapitole seznámíme jak se zákony, které se vytvořily či vytváří, a dále jsou zde rady například pana Christophera Wilieho, autora celého programu.

4.1 GDPR

Řešení soukromí na internetu nám poskytuje GDPR. To vzniklo jako nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)¹⁰². Jde hlavně o nařízení, které je zaměřené na subjekty, které nakládají a zpracovávají osobní údaje. Nejen, že je zde napsáno, jak nakládat s údaji o dané osobě, ale také se zabývá tím, aby tito lidé respektovali lidská základní práva a jejich svobody, které byli i díky Cambridge Analytica porušováni. Je to zákon, který je tu spíše pro lidi a jejich ochranu, která se dříve brala jako samozřejmost. Podle nařízení evropského parlamentu toto *nařízení ctí všechna základní práva a dodržuje svobody a zásady uznávané Listinou, jak jsou zakotveny ve Smlouvách, zejména respektování soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace, ochranu osobních údajů, svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svobodu projevu a informací, svobodu podnikání, právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, jakož i kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost*¹⁰³. Například aby mohla osoba nakupovat online na internetu, musí souhlasit s podmínkami o nakládání s osobními údaji. Ten, kdo nesouhlasí s těmito podmínkami, nakupovat online nemůže. Na jednu stranu toto nařízení je pro některé nepříjemné a může vyvolat, různé nesouhlasy, ale každá strana má jak výhody, tak i nevýhody a s těmi se můžeme setkat i v nařízení, jako je GDPR.

4.2 Návrh o transparentnosti a cílení politické reklamy

Toto nařízení právě teď v roce 2023 teprve vzniká pod Evropským parlamentem a Radou Evropské unie. Tento návrh vzniká kvůli velké poptávce a nabídce v rámci politické

¹⁰² LOBOTKA, Andrej. *Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, xiii, 179 s.

¹⁰³ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679. *EUR-Lex* [online]. EU, 27. 4. 2016 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

reklamy. Začíná vznikat více firem, které se zaměřují na tuto poptávku, a jak naznačují někteří novináři, i Cambridge Analytica stihla přesunout získané informace do jiných firem. Nehledě na tom, jak firma Cambridge Analytica fungovala, ví i Rusko, které své síly převážně zaměřuje na dezinformace a ovládání těchto technik. Tento návrh je jakási odpověď na činnosti, které dělala Cambridge Analytica a ve kterých se samozřejmě pokračuje.

Evropská Unie má za cíl tyto reklamy kontrolovat, tak případně i sankcionovat. Tento návrh ale má své problematické části, které dávají najevo, že není možné kontrolovat tak velkou masu informací na internetu a díky tomu by musela rušit všechna videa a články, které by se zabývaly tímto tématem. Což je pochopitelné, protože internet je velmi velká plocha, která se nedá jen tak uhlídat.

Proto vznikl otevřený dopis Radě EU přes Evropské občanské fórum, kde tento dopis podepsalo kolem 37 organizací. V prvním bodě žádají Evropskou unii, aby vymezila rozsah té politické reklamy, o které mluví v návrhu, protože se týká všech. Za prvé špatně charakterizuje politické projevy o volbách a politických procesech jednotlivců nebo organizací občanské společnosti, jako by šlo o službu/reklamu a za druhé z toho vyplývá, že formy občanské participace, které nezahrnují využívání reklamních služeb, jsou regulovány, jako by zahrnovaly poskytování tohoto typu služeb¹⁰⁴. Zde se obrací na porušení demokratických názorů, protože pokud bude například youtuber chtít říct obecné informace, jak to má jedna strana a druhá při volbách, tak by byla velká pravděpodobnost, že by Evropská unie i toto považovala za politickou reklamu a tím pádem by porušila svobodu slova. Dále si stěžují, že sankce nejsou jasně vymezeny, tedy že nejsou stanoveny pravidla a můžou si je stanovit až dané státy, což se jeví také jako problém.

Při tomto návrhu nemůžeme dělat ještě žádné závěry, stále je to jen návrh, který právě probíhá a tudíž se dozvíme až v nadcházejících letech, jak bude fungovat. Je beze sporu dobře, že Evropská unie podniká kroky, kterými se snaží napravit problémovou sféru, která v těchto letech již velmi efektivně ovlivňuje masy lidí po celém světě

¹⁰⁴ SESTOVIC, Vladimír. Civil society public letter on the Council's proposed general approach to the Regulation of Political Advertising, calling for a regulation that delivers for democracy and fundamental rights. *European Civil Forum* [online]. 31. 10. 2022 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://civic-forum.eu/advocacy/civil-society-public-letter-on-the-councils-proposed-general-approach-to-the-regulation-of-political-advertising-calling-for-a-regulation-that-delivers-for-democracy-and-fundamental-rights>

4.3 Doporučení

Mezi dezinformátory se nachází i osoby, které se snaží vyvracet dané zmanipulované zprávy. Tyto osoby můžeme najít třeba na stránkách Manipulátoři.cz, kde je vysvětleno, o čem je daný článek a proč není pravdivý. Další je web Demagog.cz, který zase vyvrací, nebo spíš kontroluje pravdivost výroků daných osob – převážně politiků. Tito lidé dělají jistě záslužnou práci, ale pokud se oni anebo jakákoliv osoba rozhodne vyvracet dezinformace na internetu, tak musí počítat s backfire efektem a musí být připraven, že nestačí říct a doložit, že je to lež, a lidé tomu přestanou věřit. Často může být výsledkem pravý opak¹⁰⁵.

Backfire efekt je dosti problémový, protože pokud je zatvrzelá osoba s jedním názorem konfrontována, že je to lež, kdy se doloží i důkazy, které vyvrací jejich domněnku, tak ta osoba je schopna se o to víc zarytě držet svého původního názoru a je schopna zavést své jednání do extrémů. Zde mohu dát jako příklad volbu prezidenta ČR 2023, kdy se začaly objevovat články popisující spory v rodinách, jejichž členové měli jiného kandidáta a vyvraceli si vzájemně názory i za cenu toho, že se přestali stýkat.

Pro osobu, která chce porozumět dezinformacím, platí známá poučka, že by se měla každá informace zkontrolovat nejlépe na třech nezávislých zdrojích, což je mnohdy problematické, protože se na nás valí tolik informací, že člověk ztrácí chuť a čas vše kontrolovat. Bohužel jsou zde generace, které nemají tušení, jak funguje propaganda a dezinformace a tak bude ještě jistou dobu trvat, než lidé proti tomu přestanou být zranitelnými.

Pokud osoby zranitelné nechtějí být, tak by se měly řídit radami odborníků, jak vnímat dané texty a informace, které máme na internetu. Není to nic jednoduchého, protože lidé mají tendenci se přidávat k většině a k těm lidem, kteří přinášejí nějaké řešení. Tak snadno jde ovlivnit osoby propagandou. Bohužel není jasný vzorec, kde bychom mohli poznamenat kroky dezinformátorů. Protože to, co fungovalo u jednoho politika, nemusí fungovat u toho druhého a díky tomu jsou metody dosti variabilní.

Jedním z důležitých faktorů, které ovlivňují to, zda se necháme či nenecháme přesvědčit ke změně názoru či postoje, je právě důvěryhodnost zdroje¹⁰⁶. Důvěryhodný zdroj by měl mít následující prvky, které vypracovala webová stránka Jsns.cz ve spolupráci s youtuberem Karlem Kovářem zvaným Kovy.

¹⁰⁵ TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 85-86 s.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 200

Za prvé bychom měli přijít na to, kdo má kontrolu nad danou informací. Nikomu totiž nedojde, že většinou média někdo vlastní. Pokud média někdo vlastní, tak nad nimi má zřetelnou moc. Tato média nebudou například nikdy hanit svého majitele a budou zde prezentovat jeho názory. Uvedla bych zde pár známých osobností. Prvním je Andrej Babiš a jeho společnost Agrofert, kterému patří například Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Rytmus života, iDnes.cz, rádio Impuls, ...¹⁰⁷ Dále firma CME, která patří teď již manželce zesnulého podnikatele Petra Kellnera vlastní Novu a O2 TV¹⁰⁸ a dále pak televizní stanice v zahraničí. Nesmíme opomenout pana Jaromíra Soukupa a televizi Barrandov a časopisy Týden, Sedmička a Interview¹⁰⁹.

Nejde zde ale jen o to, kdo co vlastní, ale i o to, kdo daný článek napsal. Pokud je to anonymní, tak už zde musíme zpozornět, protože u článku bychom měli vědět, s jakým autorem máme tu čest. Nemusí zde ale být jen osoba. Můžeme zde najít informace i od agentur, ze kterých většinou sami novináři čerpají. Nejznámějšími jsou asi ČTK či Reuters. Pak zde máme ještě jednu složku a to jsou veřejnosprávní média, která platíme my, tedy nepatří magnátům, ale celému státu (nebo spíš těm, kteří si tuto činnost platí a to jsou občané). Pod tímto můžeme najít Český rozhlas či televizní stanici ČT.

Druhým bodem by měl být dodaný zdroj, kde autor článku čerpal své informace. Informace by neměly mít jen zdroj, ale také bychom z článku měli vnímat, že je autor nezaujatý, že nám podává objektivní informace. Výjimkou je ale článek s názvem komentář, který nám naznačuje, že se bude jednat o článek, který bude subjektivně zabarvený tou osobou, která to píše. Většinou ale nejsme upozorněni, že se jedná o komentář a tudíž si musíme dávat pozor, zda je autor zaujatý či nikoli. Pokud bude vypisovat expresivní výrazy a budeme vnímat, že autor je zaujatý na jednu stranu, tak bychom se měli zastavit a vnímat, že to může být z velké pravděpodobnosti dezinformace, která nás ovlivňuje. Pokud tedy při amerických volbách použili slovo crooked Hillary (nepoctivá Hillary), tak vidíme výraz, který nás směřuje k dezinformacím.

Třetím bodem je vnímání sociálních bublin. Algoritmy, jak již víme, jsou velkým problémem. Posílají nám to, co chceme slyšet a pokud budeme například dávat like na to, co

¹⁰⁷ Česká média si rozebrali magnáti. Podívejte se, kdo vlastní deníky, weby i televize. *Aktuálně.cz* [online]. 27. 12. 2022 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/majitele-medii-v-cesku-noviny-weby-televize-kdo-vlastni/r~67160c86faff11e9ac60ac1f6b220ee8/>

¹⁰⁸ tamtéž

¹⁰⁹ tamtéž

nám dává náš názor, tak o to víc se nám budou objevovat články s danou tematikou. Není ani tajemstvím, že aby žurnalistika získala více pozornosti, tak dávají články silně pro či proti danému tématu a to bychom si měli uvědomit. Proto bychom neměli vnímat, že to, co se nám ukazuje, je pravda. Někdy je dobré se podívat i na druhou stranu názorů a popovídat si s někým, kdo má odlišný názor. Je důležité vnímat obě strany, protože díky tomu můžeme bojovat proti dezinformátorům a ukázat jim, že jejich techniky již na nás neplatí.

Boj o pozornost osoby s médii je čtvrtým bodem. Musíme si uvědomit, že média používají své techniky k tomu, abychom si byli schopni přečíst daný článek. Proto bývají nadpisy šokující, přitahují naši pozornost. A nejen to, ve volbách se objevuje taková jakási reklamní tahanice, kdo svým šokujícím odhalením a svou rétorikou ovlivní větší masu lidí. Samozřejmě každý má jiný způsob PR a tak ten, kdo má nejlepší nápady vyhrává. Cambridge Analytica měla v této oblasti ohromný náskok, protože uměla něco, co ostatní ne a proto bylo jasné, že pokud si jí osoba najme, tak vyhraje. Uměla cílit na masu lidí a dávala jim to, co chtěli slyšet a ovlivňovala je strachem.

Posledním bodem je důvod, proč toto lidé dělají a proč daná informace vznikla. Podnět je různorodý. Někdo díky tomu může přijít k penězům, k oblíbenosti mezi lidmi, může to mít jako zábavu, že někdo mu tu danou informaci bude věřit, může být ovlivněn jinými dezinformacemi a podporovat své myšlenky ve vymyšlených člancích, ale může z toho získat to, že je zvolený na ten daný post či získá moc.

4.4. Wylieho poslední kapitola

Poslední kapitola v knize od Christophera Wylieho je věnována zákonodárcům. Ví, že to, co napáchal, je špatné a tudíž by se měla vytvořit pravidla, která budou držet jakousi bezpečnost, aby se nic podobného v budoucnu nestalo. Samozřejmě si je vědom, že technologie mohou pomoci světu, tak jak si dříve i mysleli pracovníci Cambridge Analytica, ale že může i uškodit. Proto vytvořil čtyři možnosti, které by mohly tyto badatele zastavit v pravý čas, než se vše dostane až do takových velkých rozměrů, jako u firmy Cambridge Analytica.

Prvním bodem je jakýsi kodex pro stavbu. Wylie začíná s tím, že dříve byly stavby vytvořené tak, že při požáru shořela i celá čtvrť a v tu dobu vznikl zákon od krále Karla II,

kteřý prohlásil, že domy se budou tvořit z cihel a kamenů¹¹⁰, vznikl jakýsi stavební zákon. Tak podobně vidí Wylie i Facebook a jeho kauzy, které nejsou jen v rámci Cambridge Analytica, ale jsou zde i kauzy jako ruské vměšování, barmské etické čistky, novozélandské masové přestřelky¹¹¹. Podle něj je internet jako mnoho budov, které by se měly začít hlídat něčím podobným jako je stavební zákon, aby se to všechno podchytilo včas. Soukromí je totiž komodita, která se dá snadno ukrást a to stačí jen vidět na souboru podmínek pro stáhnutí nějaké aplikace. Proto by se nemělo dovolit, že by aplikace mohly mít tu moc si dělat, co chtějí, stejně jako když jsou na budovu vytvořené požadavky, které ji dovolí postavit. Wylie tomu říká inženýrský kodex neboli stavební zákon pro internet¹¹². Mnoho platforem funguje na principu designu. Tím pádem na nás „útočí“ svým designem a pro jejich prospěch, nikoliv pro uživatele, pro jejich přínos a účel. Nejdříve by stránky musel zkontrolovat daný úřad, zda aplikace splňuje všechna kritéria a díky tomu by se začalo objevovat bezpečnější prostředí na internetu.

Druhým bodem se zaměřuje na etiku pro tuto sféru, pro kterou ještě není vytvořen etický kodex. U lidí, kteří pracují s našimi informacemi, existují etické kodexy a my jim svým způsobem věříme, že se budou řídit těmito pravidly. Pokud někdo z nich pravidla poruší, lidé k němu pozbydou důvěru, a řeší se to u soudu. Je možné, že i jejich práce může být nějak pozastavena. Bohužel ti, co pracují s virtuálním prostředím, který každodenně používáme, nejsou podle federálního zákona či vymahatelného kódu povinni věnovat náležitou pozornost etickým dopadům na uživatele nebo společnost jako celek¹¹³, nehledě na to, že toto odvětví má velký problém s etikou.

Lidé, kteří profesní etiku mají, mohou odmítnout tuto práci vykonávat. Softwaroví inženýři tento „záchranný bod“ nemají, a tak musí udělat, co jim zaměstnavatel řekne anebo musí ukončit svou práci v té dané firmě, jako to udělal Wylie. To by se ale s etickým kodexem mohlo změnit. Stručně řečeno, potřebujeme stopku, která zastaví softwarového inženýra před tím, než vytvoří něco, jako je algoritmus od Cambridge Analytica.

¹¹⁰ WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 257 s

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² Tamtéž 258 s.

¹¹³ Tamtéž 259 s.

Podle Wylieho by neměl tento etický kodex mít volný aspirační jazyk a tedy to, co je přijatelné a nepřijatelné by mělo být formulováno jasným, konkrétním a definitivním způsobem¹¹⁴. Tím by se zamezilo vytvářet neetické práce, které by změnily jak chod internetu, tak i důvěru v tuto pracovní sféru.

Třetí bod bychom mohli nazvat jako digitální spotřebitelská práva. Na internetu jsou jednoznačně extrémně dominantní účastníci trhu – Google tvoří více než 90 procent veškerého provozu vyhledávání a téměř 70 procent dospělých aktivních na sociálních sítích používá Facebook¹¹⁵. Ano, pokud vznikne výpadek například Googlu, tak jsme schopní najít jiné alternativy, jako například Bing, Seznam, Yahoo,... Pokud ale osoba používá Google, tak nerada přechází na jinou vyhledávací stanici a naopak. A také sociální sítě, které byly velmi oblíbené, mohou být odstraněny jinou sociální sítí. Dříve Facebook posunul do pozadí například Skype či Myspace.

Internetové monopoly jsou jako ostatní monopoly nebezpečné. Jen zde jsou i svým způsobem pro spotřebitele přínosné. Internetový nástroj je služba, aplikace nebo platforma, jejíž přítomnost se na internetu stala natolik dominantní, že se stává s veřejným zájmem ovlivněna samotnou podstatou¹¹⁶. Tyto internetové monopoly by tedy podle Wylieho měly mít regulace, které by se vztahovaly na své spotřebitele.

Facebook je svým způsobem zdarma již z toho důvodu, že dostává peníze z toho, jak jednáme. Proto nám algoritmy dávají reklamy, které jsou šité na míru naší osobě, a nesmíme zapomínat na překupování našich dat. Firma Facebook má díky tomu velké zisky na jedné velké platformě a ani netušíme, že i když se jeví jako aplikace zadarmo, tak naopak firma získává velké částky jinak. Proto bychom jim měli dát spotřebitelská práva, která by ochraňovala spotřebitele před ziskem firmy. Regulace by podle Wylieho měla mít formu zákonných povinností, které sankcionují podle ročních zisků jako způsob, jak zastavit současnou situaci, ve které jsou porušení předpisů vyjednávána a účtována jako náklady na podnikání¹¹⁷. Samozřejmě na druhou stranu by neměly být negativně ohodnoceny práce, které mají jakýsi skutečný sociální přínos¹¹⁸,

¹¹⁴ Tamtéž 260 s.

¹¹⁵ Tamtéž 261 s.

¹¹⁶ Tamtéž 262 s.

¹¹⁷ tamtéž

¹¹⁸ tamtéž

Posledním bodem je jakási ochrana a kontrola služeb po zavedení na internetu. Tak jako inspekce kontroluje učitele, existují ombudsmeni, agentury atd. Tak i internet by měl mít nějakou kontrolu. Dále bychom požadavkem na pojištění pro případ narušení dat, ve spojení s tržní hodnotou těchto dat, mohli vytvořit nápravný finanční tlak na to, abychom si vedli lépe¹¹⁹. Naše hodnota osobních údajů je velmi drahé zboží a my teď vlastně dobrovolně dáváme naše informace firmám, které z toho trží veliké sumy. Některé firmy jako například Facebook motivují spotřebitele tím, že nemusí za službu platit, a tak vlastně má právo si vzít něco nazpátek. Nejbohatšími lidmi současnosti nejsou ropní magnáti, ale osoby, které vlastní data. Měla by tu tedy bezpochyby vzniknout kontrola těchto služeb, aby se zamezilo jakékoliv možnosti jejich zneužití.

¹¹⁹ Tamtéž 263 s.

Závěr

Tato bakalářská práce se snažila vysvětlit praktiky, které se děly v rámci firmy Cambridge Analytica. Hlavní otázkou bylo, zda tato firma jednala neeticky a to se nám povedlo potvrdit. Pomocí etického kodexu pro public relations jsme zjistili, že firma ovlivňovala osoby tak, že neměly svobodu volby a porušovala vždy alespoň dva body obsažené v kodexu u každé kauzy.

Firma byla ochotná hacknout soukromé materiály nejen protikandidátům, ale soukromé zprávy byly ukradeny i uživatelům Facebooku. Co je znepokojující, že neměli pocit, že jednají neeticky a nevadilo jim předat informace o zdraví na veřejnost či pro svou ochranu použili stážistu, kterému přitížili nejen tím, že mu nechali podepsat smlouvu, která byla nezákonná, ale byli schopni použít jeho orientaci pro ochranu osob, které stály v kauze Brexit velmi vysoko. Chování firmy Cambridge Analytica bylo označeno jako neetické, a proto by měl vzniknout etický kodex pro softwarové inženýry, aby se mohlo těmto praktikám zamezit a podchytit je.

Firma měla tu možnost svou činnost vytvořit díky zastaralým zákonům a pomocí několika států a internetu. Asi největším problémem bylo, že jurisdikce neměla dostatečné možnosti na to, aby firma byla trestně stíhána. Například všechny africké státy musely nechat tuto kauzu beztrestně přejít, protože Británie nebyla schopna najít důkazy praktik, protože při každé kauze je zde zapojeno více států a je těžké najít, které schůzky se kde děly. Alespoň víme, že firma byla v tomto smyslu mazaná, i když se nebála o svých praktikách na schůzkách mluvit. Nebála se ani ukazovat své myšlenky veřejnosti. Protože je velká pravděpodobnost, že věděli, co dělají. Není to jen o zákonech, ale i o tom, že firma byla schopná před začátkem vyšetřování ukončit svou činnost insolvenční a byla schopná znovu před zraky celé Británie, vytvořit další firmu s názvem Emerdata Limited. Díky tomu, musíme mít na paměti, že nástroj, který vznikl na přesné cílení občanů, už jen tak nezmizí a bude opakovaně pokračovat dál.

Za chování Cambridge Analytica byl nejvíce potrestán Facebook, který firmě dovolil ukrást informace o jeho uživatelích a také nechal používat Cambridge Analyticu ovlivňovací praktiky na své platformě. Facebook dokonce získal možnost zaplatit částku, aby se vše důležité nedostalo na veřejnost. Identicky jednala Cambridge Analytica nad profesorem Davidem Carrollem, který po nich žádal vrátit svá data zpět a protože firma neuposlechla, tak jí stačilo se jen omluvit a zaplatit částku, aby nemusela data vracet. Důvodem, proč

Cambridge Analytica nechtěla dát data Carrollovi, bylo to, že by veřejnost získala informace, co všechno firma zjistila a poté by to mohlo mít ještě další soudní následky. Nesmíme zapomínat, že naše data jsou tak velice cenná, že v dokumentu The Great Hack Brittany Kaiser řekla, že v tu dobu, co se dokument natáčel, měla ropa nižší hodnotu, než osobní data. Je proto nutné vytvářet zákony, které toto naše osobní bohatství bude ochraňovat.

Jak již v bakalářské práci zaznělo, lidé si nechtějí připustit, že je někdo ovlivňuje. Ovlivňování se momentálně nachází všude kolem nás. Praktiky, které jsou jak neetické, tak i velmi manipulativní, ovlivňují osoby v mnoha sférách hlavně psychicky. Díky tomu můžeme vidět rozdělenou společnost, rozhádané rodiny, strach. Může to být živnou půdou pro vznik násilí. Prvním řešením je osvěta a porozumění, jak poznat, že se jedná o ovlivňovací taktiky. Zde můžeme zmínit školu a její výuku, která by se měla zaměřit především na internet, jeho působení na osobu, a jak se vyhnout těmto dezinformacím a ovlivňování osob. Díky tomu se v populaci rozšíří informovanost o této problematice a jednotlivci budou více imunní vůči dezinformacím.

Osvěta by měla probíhat ale také u starší vrstvy populace. Je dobré si například sednout s rodiči a vysvětlit jim, jak fungují algoritmy, na které je i na internetu mnoho hezkých videí, ukázat jim například, jak Cambridge Analytica jednala a vysvětlit jim, že i když tato firma skončila, tak je důležité vědět, že tyto praktiky již nevyumizí, a že to, co se na internetu dozví, nemusí být vždy pravdivé.

A problémem není jen Cambridge Analytica, ale například i Rusko, které získalo od Cambridge Analytica informace, jak jejich algoritmy fungují. Je velice nebezpečné pro svobodu občanů jakékoliv země nechat zvítězit manipulaci a je v zájmu všech demokratických států, aby podnikly kroky k eliminaci takového neetického a nečestného chování.

Seznam použitých zdrojů

Knihy:

JABŁOŃSKI, Andrzej. *Politický marketing: úvod do teorie a praxe*. Brno: Barrister & Principal, 2006, 203 s. Studium. ISBN 80-7364-011-2.

LOBOTKA, Andrej. *Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, xiii, 179 s. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-581-1.

MATURKANIČ, Prokop Patrik. *Základy etiky: Vybrané otázky z praktické filosofie*. 1. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2018. ISBN 978-80-87871-05-8.

REMISOVÁ, Anna. *Etika médií*. Bratislava: Kalligram, 2010, 310 s. ISBN 978-80-8101-376-8.

TÁBORSKÝ, Jiří. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020, 224 s. ISBN 978-80-271-2014-7.

WYLIE, Christopher. *Mindf*ck: Inside Cambridge Analytica's Plot to Break the World*. Profile books, 2020, 288 s. ISBN 978-1-78816-500-6

Články:

ANGULO, Ingrid. Facebook news head says threatening to sue The Guardian over data leak was 'not our wisest move'. *CNBC* [online]. 22. 3. 2018 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2018/03/22/facebook-says-threatening-to-sue-the-guardian-was-not-our-wisest-move.html>

AggregateIQ [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://aggregateiq.com/>

BASSANT, Mark a Anuška DELIĆ. UNC's 'Do So' drive uncovered. *Trinidad and Tobago Guardian* [online]. 23. 12. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://guardian.co.tt/news/uncs-do-so-drive-uncovered-6.2.1595070.30834ed1c4>

BRAGA, Matthew. Everything you need to know about AggregateIQ, the Canadian tech company with ties to Brexit and Ted Cruz. *CBC* [online]. 28. 3. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.cbc.ca/news/science/aggregateiq-brexit-ted-cruz-aiq-scl-cambridge-analytica-1.4596292>

Black Cube [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.blackcube.com/>

CADWALLADR, Carole. AggregateIQ: the obscure Canadian tech firm and the Brexit data riddle. *The Guardian* [online]. 31. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/31/aggregateiq-canadian-tech-brexit-data-riddle-cambridge-analytica>

CADWALLADR, Carole. Revealed: graphic video used by Cambridge Analytica to influence Nigerian election. *The Guardian* [online]. 4. 4. 2018, 1 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/apr/04/cambridge-analytica-used-violent-video-to-try-to-influence-nigerian-election>

Carole Cadwalladr. *Chartwell Speakers* [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.chartwellspeakers.com/speaker/carole-cadwalladr/>

Code of Conduct: IPRA Codes [online]. [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/>

ČTK. *PR agentury: Babišova kampaň porušovala veškeré etické zásady komunikace* [online]. 30.01.2023, 1 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pr-agentury-babisova-kampan-porushovala-veskere-eticke-zasady-komunikace/2318806>

ČESKO. fragment #f3919591 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919591>

ČESKO. fragment #f3919714 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919714>

ČESKO. Čl. 10 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 17. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl10>

ČESKO. § 180 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p180-2>

Česká média si rozebrali magnáti. Podívejte se, kdo vlastní deníky, weby i televize. *Aktuálně.cz* [online]. 27. 12. 2022 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/majitele-medii-v-cesku-noviny-weby-televize-kdo-vlastni/r~67160c86faff11e9ac60ac1f6b220ee8/>

ČESKO. fragment #f3919701 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 27. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3919701>

DITRICHOVÁ, Martina. Etika v reklamě – Clickbaitové články, fake news weby a preberanie obsahov. *Asociácia digitálnych marketingových agentúr* [online]. 1. 6. 2022, 1 [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://adma.sk/etika-v-reklame-clickbaitove-clanky-fake-news-weby-a-preberanie-obsahov/>

Definice dezinformací a propagandy. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

FG investigates Cambridge Analytica over Buhari data —Presidency. *Nigerian tribune* [online]. 2. 4. 2018, 1 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://tribuneonlineng.com/fg-investigates-cambridge-analytica-over-buhari-data-%E2%80%95presidency/>

HERN, Alex a Carole CADWALLADR. Revealed: Aleksandr Kogan collected Facebook users' direct messages. *The Guardian: News website of the year* [online]. 13. 4. 2018, 1 [cit. 2022-10-17]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/apr/13/revealed-aleksandr-kogan-collected-facebook-users-direct-messages>

HILDER, Paul. 'They were planning on stealing the election': Explosive new tapes reveal Cambridge Analytica CEO's boasts of voter suppression, manipulation and bribery. *OpenDemocracy: free thinking for the world* [online]. 28. 1. 2019, 1 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/en/dark-money-investigations/they-were-planning-on-stealing-election-explosive-new-tapes-reveal-cambridg/>

HELMORE, Edward. David Carroll, the US professor taking on Cambridge Analytica in the UK courts. *The Guardian* [online]. 20. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/20/david-carroll-cambridge-analytica-uk-courts-us-professor>

How the Nigerian and Kenyan media handled Cambridge Analytica [online]. The conversation, 2020 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-the-nigerian-and-kenyan-media-handled-cambridge-analytica-128473>

Informatika a grafika: Algoritmus [online]. 1 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.gjszlin.cz/ivt/esf/algoritmizace/algoritmus.php>

KUŘE, Josef a Renata VESELSKÁ. Přílohy: Hippokratova přísaha. *MUNI* [online]. Brno [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/priloha1_hippokratova_prisaha.html?zoomy_is=1

LEWIS, Paul a Paul HILDER. Leaked: Cambridge Analytica's blueprint for Trump victory. *The Guardian* [online]. 23. 3. 2018, 1 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/23/leaked-cambridge-analyticas-blueprint-for-trump-victory>

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679. *EUR-Lex* [online]. EU, 27. 4. 2016 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

PASTERNAK, Alex a Joel WINSTON. How Facebook Blew It. *Fast Company* [online]. 1. 4. 2018 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/40550423/how-facebook-blew-it>

PROCHÁZKOVÁ, Pavlína. Kampaň za brexit porušila zákon, tvrdí whistleblower. Přes 'sestru' společnosti Cambridge Analytica. *Lidovky.cz* [online]. 26. 3. 2018 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/kampan-za-brexite-porusila-zakon-tvrdi-whistleblower-pres-sesterskou-firmu-cambridge-analytica.A180325_152142_In_zahranici_ele

SVITÁK, Matěj. Hillary a její e-maily. Senát prověřuje FBI kvůli aféře, která pomohla Trumpovi vyhrát volby. *Česká televize* [online]. 5. 6. 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2500939-hillary-a-jeji-emaily-senat-proveruje-fbi-kvuli-afere-ktera-pomohla-trumpovi-vyhrat>

SESTOVIC, Vladimír. Civil society public letter on the Council's proposed general approach to the Regulation of Political Advertising, calling for a regulation that delivers for democracy and fundamental rights. *European Civil Forum* [online]. 31. 10. 2022 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://civic-forum.eu/advocacy/civil-society-public-letter-on-the-councils-proposed-general-approach-to-the-regulation-of-political-advertising-calling-for-a-regulation-that-delivers-for-democracy-and-fundamental-rights>

STRACHOTA, Karel. *3 podoby propagandy* [online]. In: . 1. Praha: Jeden svět na školách, 2016, s. 68 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/3_podoby_propagandy_priirucka.pdf

'The Great Hack': Cambridge Analytica is just the tip of the iceberg. *Amnesty international* [online]. 24. 7. 2019, 1 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/07/the-great-hack-facebook-cambridge-analytica/>

TOWNSEND, Mark. Facebook-Cambridge Analytica data breach lawsuit ends in 11th hour settlement. *The Guardian* [online]. 2022, 27. 8. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2022/aug/27/facebook-cambridge-analytica-data-breach-lawsuit-ends-in-11th-hour-settlement>

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. *Amnesty international* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravam/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

WATERSON, Jim. Cambridge Analytica did not misuse data in EU referendum, says watchdog. *The Guardian* [online]. 7. 10. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/oct/07/cambridge-analytica-did-not-misuse-data-in-eu-referendum-says-watchdog>

Whistleblowing for employees. *Gov.uk* [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/whistleblowing>

WITT, Jesse a Alex PASTERNAK. The strange afterlife of Cambridge Analytica and the mysterious fate of its data. *FastCompany* [online]. 26. 7. 2019 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.fastcompany.com/90381366/the-mysterious-afterlife-of-cambridge-analytica-and-its-trove-of-data>

6 SCL influence in foreign elections. *Parliament.uk* [online]. Britain, 29. 7. 2018 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcomeds/363/36309.htm>

Ostatní zdroje:

Cambridge Analytica Uncovered: Secret filming reveals election tricks [cit. 2023-27-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mpbeOCKZFfQ>

ČT 24, Reportéři ČT se vydali po stopách řetězových e-mailů. Dezinformace cílí na statisíce seniorů, cit. 2023-19-03]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3564842-reporteri-ct-se-vydali-po-stopach-retezovych-e-mailu-dezinformace-cili-na-statisice>

Jsns.cz, Kovyho mediální ring. [cit. 2023-22-03].Dostupné z:
<https://www.jsns.cz/lekce/226333-kovyho-medialni-ring>

TED2019, Facebook's role in Brexit - - and the treat to democracy, TED talk video. [cit. 2022-11-07].Dostupné z:
https://www.ted.com/talks/carole_cadwalladr_facebook_s_role_in_brexit_and_the_threat_to_democracy

The Great Hack [film]. Režie Jehane Noujaim, Karim Amer. USA, 2019

The Great Hack's David Carroll finally sees his Cambridge Analytica data, youtube video . [cit. 2023-20-02].Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=5Swqc2NjEXM>